

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет економіки та менеджменту

(назва факультету)

Кафедра економіки та фінансів

(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня

магістр

(назва освітнього ступеня)

на тему: Удосконалення системи управління підприємницькими
ризиками в
умовах повномасштабної війни (на прикладі підприємства ТОВ
«Тернопіль-
трикотаж ЛТД»)

Виконав: студент 6 курсу, групи ППмз-61

спеціальності 076

«Підприємництво та торгівля»

(шифр і назва спеціальності)

Білий Ю.С.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник

Радинський С.В.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

Крупка А.Я.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Завідувач кафедри

Панухник О.В.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Рецензент

Фалович В.А.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

м. Тернопіль – 2024

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет Економіки та менеджменту
(повна назва факультету)
Кафедра Економіки та фінансів
(повна назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри ЕФ
Олена ПАНУХНИК
(підпис) (прізвище та ініціали)
« » 2024 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

на здобуття освітнього ступеня

магістр

(назва освітнього ступеня)

за спеціальністю

076 «Підприємництво та торгівля»

(шифр і назва спеціальності)

студенту

Білому Юрію Сергійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Удосконалення системи управління підприємницькими ризиками в умовах повномасштабної війни (на прикладі ТОВ «Тернопіль трикотаж ЛТД»)

Керівник роботи

к.е.н., доцент Радинський С.В.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом ректора від «30» вересня 2024 року № 4/7-961

2. Термін подання студентом завершеної роботи 20.12.2024

3. Вихідні дані до роботи фахові наукові публікації, статистична звітність, результати самостійних авторських досліджень, матеріали галузевих Інтернет-сайтів, статична звітність підприємства ТОВ «Тернопіль трикотаж ЛТД»

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «ТЕРНОПІЛЬ-ТРИКОТАЖ ЛТД» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ТЕРНОПІЛЬ-ТРИКОТАЖ ЛТД» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, слайдів)

Таблиця 1.1 Основні підходи до визначення поняття «підприємницький ризик»;

Рисунок 1.1. Основні функції підприємницького ризику;

Рисунок 1.2. Виникнення ризику в підприємницькій діяльності та його наслідки;

Рисунок 1.3. Класифікаційна схема чинників ризиків підприємства;

Рисунок 1.4. Класифікація підприємницьких ризиків;

Рисунок 1.5. Засоби реалізації політики ризик менеджменту

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Охорона праці	Радинський С.В., к.е.н., доцент		
Безпека в надзвичайних ситуаціях	Стручок В.С., старший викладач кафедри ОХ		

7. Дата видачі завдання «01» жовтня 2024 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір та затвердження теми кваліфікаційної роботи	30.09.2024	
2	Робота над планом, затвердження плану	08.11.2024	
3	Пошук та підбір літератури, відповідно до затвердженого плану	15.11.2024	
4	Робота над першим (теоретичним) розділом	22.11.2024	
5	Робота над другим (аналітичним) розділом	29.11.2024	
6	Робота над третім (проектно-рекомендаційним) розділом	06.12.2024	
7	Робота над четвертим розділом «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях». Підписання розділу в консультантів	13.12.2024	
8	Проходження нормоконтролю	14.12.2024	
9	Підготовка керівником відгуку та отримання зовнішньої рецензії	15.12.2024	
10	Попередній захист кваліфікаційної роботи	16.12.2024	
11	Робота ЕК. Захист кваліфікаційної роботи	23.12.2024	

Студент

(підпис)

Білий Ю.С.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Радинський С.В.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Білий Ю.С. Удосконалення системи управління підприємницькими ризиками в умовах повномасштабної війни (на прикладі підприємства ТОВ «Тернопіль-трикотаж ЛТД»). - Рукопис

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля». – ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль, 2024.

Об'єктом дослідження виступає господарська діяльність підприємства товариство з обмеженою відповідальністю «Тернопіль-трикотаж ЛТД» (надалі скорочена назва - ТОВ «Тернопіль-трикотаж ЛТД»), що реалізує діяльність пов'язану із виробництвом та реалізацією трикотажної продукції, а предметом дослідження виступають взаємозв'язки в процесі реалізації концепції управління підприємницькими ризиками ТОВ «Тернопіль-трикотаж ЛТД» в умовах воєнного стану.

Метою кваліфікаційної роботи є розвиток та удосконалення концепції управління ризиками підприємства в умовах воєнного стану, а також пошук дієвих механізмів нівелювання економічних ризиків на промислових підприємствах.

У даній кваліфікаційній роботі представлено теоретичні підходи управління ризиками підприємства в умовах війни, здійснено діагностику механізму управління ризиками на підприємстві ТОВ «Тернопіль-трикотаж ЛТД» в умовах воєнного стану, запропоновано та узагальнено механізми удосконалення концепції управління ризиками підприємства ТОВ «Тернопіль-трикотаж ЛТД» в умовах воєнного стану.

Ключові слова: ризики, управління ризиками, фінансовий стан, фінансова автономія, прогнозування фінансових ризиків, внутрішній аудит, матриця фінансової стійкості.

ABSTRACT

Bily Yu.S. Improving the system of business risk management in conditions of full-scale war (on the example of the enterprise LLC «Ternopil-trikotazh LTD»).

- Manuscript

Research for the degree of «Master» in the specialty 076 «Entrepreneurship and trade». - I. Pulyuy TNTU. - Ternopil, 2024.

The object of the study is the economic activity of the limited liability company «Ternopil-trikotazh LTD» (hereinafter abbreviated - LLC «Ternopil-trikotazh LTD»), which carries out activities related to the production and sale of knitted products, and the subject of the study is mutual connections in the process of implementing the concept of business risk management of Ternopil-trikotazh LTD LLC in the conditions of martial law.

The purpose of the qualification work is the development and improvement of the concept of enterprise risk management under martial law conditions, as well as the search for effective mechanisms for leveling economic risks at industrial enterprises.

This qualification paper presents the theoretical approaches of enterprise risk management in war conditions, carried out a diagnosis of the risk management mechanism at the enterprise of Ternopil-trikotazh LTD LLC in the conditions of war, proposed and summarized the mechanisms for improving the concept of risk management of the enterprise of Ternopil-trikotazh LTD LLC in conditions of martial law.

Key words: risks, risk management, financial condition, financial autonomy, forecasting of financial risks, internal audit, matrix of financial stability.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ.....	9
1.1. Сутність, особливості та чинники виникнення ризиків підприємницької діяльності.....	9
1.2. Різновиди підприємницьких ризиків та їх класифікація.....	15
1.3. Методичні підходи управління ризиками підприємницької діяльності.....	20
Висновки до розділу 1.....	2
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «ТЕРНОПІЛЬ-ТРИКОТАЖ ЛТД» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	27
2.1. Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства.....	27
2.2. Оцінка основних показників фінансового стану підприємства.....	33
2.3. Оцінка ризиків виробничо-господарської діяльності та ймовірності банкрутства підприємства в умовах війни.....	40
Висновки до розділу 2.....	47
РОЗДІЛ 3. МЕХАНІЗМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ТЕРНОПІЛЬ-ТРИКОТАЖ ЛТД» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	49
3.1. Заходи щодо удосконалення процесу прогнозування фінансових ризиків підприємства в умовах війни.....	49
3.2. Удосконалення системи ідентифікації та нейтралізації ризиків на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни.....	54
3.3. Реалізація внутрішнього аудиту на підприємстві – засіб локалізації ризиків основних операційних процесів.....	62

Висновки до розділу 3.....	66
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	68
4.1. Охорона праці на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД»	68
4.2. Проведення оцінки можливості виникнення вторинних уражаючих чинників на об'єкті і заходи щодо їх обмеження та зниження уражаючої дії.....	70
4.3. Забезпечення управління ЦЗ та реагуванням на НС на підприємстві (цеху) відповідного профілю (за напрямками підготовки).....	72
Висновки до розділу 4.....	75
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	88

ВСТУП

Актуальність теми. Розпочата російсько-українська гібридна війна у 2014 році спричинила початкові дестабілізуючі події на регіональному рівні, зокрема анексію Криму та військовий конфлікт на Донбасі. Це призвело до економічного спаду, і як наслідок втрат території та її економічного потенціалу. Проте, з часом, внутрішня економіка адаптувалася до умов гібридної війни, допомагаючи собі завдяки активній підтримці держави шляхом впровадження податково-бюджетних та регіональних заходів стимулювального характеру. Однак відкрита агресія РФ, за сприяння республіки Білорусь, що відбулася 24 лютого 2022 року, створила серйозні нові виклики, ризики та проблеми для розвитку України в цілому, зокрема для промислових підприємств. Наявність працездатної економіки є критично важливою, оскільки перемога в конфлікті неможлива без ефективної економічної бази.

Уряд, міжнародні організації та впливові зарубіжні видання постійно акцентують увагу на цьому аспекті. Однак звичайний спосіб функціонування економіки значно постраждав через невисокий рівень інвестиційної привабливості, постійні зміни в регуляторній та податковій політиці держави, а також у законодавстві, яке контролює бізнес-процеси. Корупція у судовій системі та правоохоронних органах, натиск на бізнес з боку цих структур, а також часті випадки рейдерських захоплень також порушують звичний порядок. Все це створило передумови для виникнення значної кількості додаткових ризиків у сфері підприємницької діяльності.

Не зважаючи на невизначеність та загрози майбутнього, більшість вітчизняних підприємств продовжують працювати, зберігаючи робочі місця і сприяючи країні на шляху до перемоги. Навіть з усіма економічними ризиками, пов'язаними з війною, вони бачать можливість зміцнити свою стійкість та переглянути внутрішні питання бізнесу з нового погляду. У такому контексті стає все більш актуальною необхідність у визначенні

можливих загроз та ризиків для бізнесу і розробці стратегій їх зменшення. Це підкреслює важливість обраної теми дослідження у кваліфікаційній (магістерській) роботі.

Метою кваліфікаційної (магістерської) роботи є розвиток та удосконалення концепції управління підприємницькими ризиками в умовах воєнного стану, а також пошук дієвих механізмів нівелювання даного різновиду ризиків на промислових підприємствах.

Основними завданнями даної кваліфікаційної (магістерської) роботи є опрацювання ряду актуальних питань, зокрема:

- дослідження сутності, особливості та чинники виникнення ризиків підприємницької діяльності;
- визначення різновидів підприємницьких ризиків та їх класифікація;
- узагальнення методичних підходів управління ризиками підприємницької діяльності;
- загальна організаційно-економічна характеристика підприємства ТОВ «Тернопіль-трикотаж ЛТД»;
- оцінка основних показників фінансового стану підприємства ТОВ «Тернопіль-трикотаж ЛТД»;
- оцінка ризиків виробничо-господарської діяльності та ймовірності банкрутства підприємства ТОВ «Тернопіль-трикотаж ЛТД» в умовах війни;
- пропонування заходів щодо удосконалення процесу прогнозування фінансових ризиків підприємства ТОВ «Тернопіль-трикотаж ЛТД» в умовах війни;
- розробка та реалізація плану нейтралізації ризиків на підприємстві ТОВ «Тернопіль-трикотаж ЛТД» в умовах війни;
- реалізація внутрішнього аудиту на підприємстві – засіб локалізації ризиків операційних процесів.

Об'єктом дослідження виступає господарська діяльність підприємства товариство з обмеженою відповідальністю «Тернопіль-трикотаж ЛТД» (надалі скорочена назва - ТОВ «Тернопіль-трикотаж ЛТД»), що реалізує діяльність

пов'язану із виробництвом та реалізацією трикотажної продукції, а **предметом дослідження** виступають взаємозв'язки в процесі реалізації концепції управління підприємницькими ризиками ТОВ «Тернопіль-трикотаж ЛТД» в умовах воєнного стану.

Інформаційна база дослідження. Для проведення даного дослідження були використані різноманітні актуальні джерела інформації, такі як науково-практична література, нормативно-правові акти, періодичні видання, Інтернет-джерела, дані статистичної та фінансової звітності підприємства ТОВ «Тернопіль-трикотаж ЛТД», а також експертні оцінки та результати проведених власних вибіркового досліджень.

Методи дослідження. Основні методи, які були використані при написанні даного наукового дослідження, включають наступні: аналіз та синтез, спостереження, порівняння, узагальнення, індукцію та дедукцію, абстрагування, моделювання, а також статистичні і математичні методи дослідження.

Практичне значення використання результатів проведеного дослідження полягає у тому, що основні висновки та рекомендації, що містяться у даній кваліфікаційній роботі, щодо управління ризиками підприємства в умовах воєнного стану, можуть бути використані у реальних сценаріях діяльності підприємств різних галузей в сучасних умовах розвитку ринкової економіки України.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що в роботі запропоновано заходи моніторингу та уникнення ризиків господарської діяльності підприємства ТОВ «Тернопіль-трикотаж ЛТД» в умовах воєнного стану. Проведені у роботі розрахунки підтверджують ефективність запропонованих заходів та дають можливість керівництву досліджуваного підприємства впровадити результати дослідження у виробничо-господарську діяльність ТОВ «Тернопіль-трикотаж ЛТД» на сучасному етапі діяльності підприємства та в найближчій перспективі.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати

кваліфікаційної (магістерської) роботи доповідались і були схвалені на двох наукових конференціях, зокрема: XI Міжнародній науково-практичній конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (від 3.11.2023 року) та XII Міжнародній науково-практичній конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (від 16.05.2024 року). Зміст результатів дослідження опублікований у збірниках матеріалів конференцій (обсяг публікацій - 0,03 д.а.).

Структура кваліфікаційної роботи. Випускна кваліфікаційна робота розміщена на 80 сторінках основного тексту, складається з вступу, чотирьох розділів основної частини дослідження, висновків та пропозицій, додатків і списку використаних джерел, який налічує 66 позицій. Для наочного відображення основних результатів дослідження в кваліфікаційній роботі представлено 13 таблиць, 25 рисунків та 9 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

1.1. Сутність, особливості та чинники виникнення ризиків підприємницької діяльності

В сучасних умовах ризик є одним із основних елементів будь-якої діяльності промислових підприємств, який необхідно враховувати під час планування їх розвитку. Уникнути ризиків у процесі діяльності підприємств, а особливо їх розвитку, неможливо. Крім того, керівникам підприємств не завжди вдається вдало вийти з ризикових ситуацій, що може призвести до негативних наслідків.

Сучасні умови військової агресії в Україні зумовлюють виникнення ризиків для господарської діяльності промислових підприємств. Зауважимо, що ризики існують постійно, навіть за найсприятливіших умов розвитку підприємства та відіграють вагомую роль у діяльності підприємства. Здійснення аналізу ризиків, проведення оцінки їх впливу й урахування можливих наслідків є важливими для забезпечення ефективної економічної діяльності підприємства в умовах війни в нашій країні [23, с.75].

В сучасній фаховій літературі під ризиком у підприємницькій діяльності розуміють ймовірність (загрозу) настання події, що може викликати втрати чи зменшення прибутку за рахунок недоотримання доходів або появи додаткових витрат. Тому суттю управління ризиками є намагання убезпечити процес подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, на основі оцінювання ймовірності досягнення запланованого результату.

Для визначення сутності ризиків у підприємницькій діяльності розмежовують поняття «невизначеність» і «ризик»: «невизначеність» відображає стан маркетингового середовища; «ризик» – стан підприємницької діяльності. Причино-наслідковий ланцюг є наступним, адже невизначеність маркетингового середовища обумовлює ризикованість підприємницької

діяльності. Сутність поняття «ризик у підприємницькій діяльності» може бути виражена через наступні взаємопов'язані характеристики: можливість недосягання запланованого результату; можливість досягнення запланованого результату; невпевненість в можливості досягнення запланованого результату; ймовірність появи втрат в процесі намагання досягти запланованого результату. Для кращого розуміння сутності підприємницьких ризиків доцільно назвати підходи до їх визначення (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні підходи до визначення поняття «підприємницький ризик»

Автор	Визначення
Вишневська О.А. [10, с.142]	комплекс чинників, дій або процесів, які можуть викликати матеріальні та інші втрати, збитки.
Говорушко Т.А. [14, с.77]	економічна категорія в діяльності суб'єктів господарювання, пов'язана з подоланням невизначеності, конфліктності в ситуаціях оцінювання, управління, неминучого вибору.
Євдокименко В.М. [23, с.75]	ймовірність (загроза) втрати господарюючим суб'єктом частини своїх ресурсів, недоотримання доходів або появи додаткових витрат у результаті здійснення виробничо-фінансової діяльності як на етапі планування, так і в процесі реалізації.
Чуприна І.В. [58, с.188]	діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, що пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, в процесі якої є можливість оцінити вірогідність досягнення бажаного результату, невдачі, відхилення від мети, що містяться у вірогідних альтернативах
Мних Є. В. [42, с.21]	ймовірність загрози і втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання прибутку чи виникнення додаткових витрат у разі виникнення подій, які впливають на зміну параметрів функціонування економічної системи
Бондар О. В. [4, с.85]	характеризується як небезпека потенційно можливої, ймовірної втрати ресурсів чи не доодержання доходу порівняно з варіантом, розрахованим на раціональне використання ресурсів. Отже, під господарським (підприємницьким) ризиком варто розуміти ризик, що виникає при будь-яких видах діяльності, пов'язаних з виробництвом продукції, товарів, послуг, їх операціями, комерцією, здійсненням соціально-економічних і науково-технічних проектів»
Шепеленко О. В. [60, с.189]	спосіб господарювання в непередбачених умовах (обставинах), при якому створюються завдяки особливим здібностям підприємця можливості і необхідність запобігати, зменшувати несприятливу дію стохастичних умов і одержувати в цих умовах підприємницький дохід

Примітка: складено автором на основі [4, с.85; 10, с.142; 14, с.77; 23, с.75; 42, с.21; 58, с.188; 60, с.189]

Таким чином, у науковій періодиці ризик підприємництва пов'язують

перш за все із різноманітними сферами господарської діяльності підприємства; по-друге, із додатковими витратами різноманітних ресурсів (фінансових, трудових, матеріальних); по-третє, із можливістю неотримання достатнього розміру доходів та чистого прибутку; по – четверте, веденням господарської діяльності, котра супроводжується непередбаченими умовами.

Сутність та зміст підприємницького ризику як важливої економічної категорії обумовлено його основними функціями, що здійснюються в процесі діяльності підприємства (рис. 1.1).

Рисунок 1.1. Основні функції підприємницького ризику

Примітка: складено автором на основі [17, с.105]

В цілому, ризик у підприємництві характеризує:

- небезпечність можливих збитків внаслідок настання ризикового випадку;
- рівень неодержаного доходу;
- рівень некомпетентності управлінських рішень, що не дають відповідних результатів [33, с. 290].

Категорія ризику безпосередньо пов'язана з такими поняттями, як витрати, втрати та збитки. У підприємницькій діяльності виділяють наступні види втрат, зумовлені виникненням комерційних ризиків:

1. Матеріальні втрати – це додаткові витрати виробничих ресурсів, що не були передбачені проєктом або планом, а також прямі втрати майна, продукції, енергії тощо.

2. Трудові втрати – втрати робочого часу, спричинені непередбачуваними обставинами.

3. Фінансові втрати – прямі фінансові збитки, що виникають внаслідок:
– несподіваних платежів, таких як штрафи та додаткові податки;
– втрати грошових коштів;
– недоотримання доходів із запланованих джерел (випадки неповернення боргів, зниження ринкової ціни на продукцію, відмова покупців від оплати за реалізовану продукцію);

– макроекономічних змін, таких як інфляція та коливання валютного курсу.

Прояв підприємницького ризику відбувається через настання певної ризикової події, яка, хоча і могла бути передбачена на етапі прийняття управлінського рішення (або на початку здійснення господарської операції), фактично реалізувалася вже в процесі цієї операції.

Ризикова подія виникає як наслідок впливу певного чинника, що зумовлює конкретний тип ризику. Зв'язок між ухваленням управлінського рішення та кінцевим результатом, з огляду на наявність ризикового чинника, демонструє рис. 1.2.

Виникнення ризикової події призводить до відхилення фактичних результатів господарської діяльності від запланованих показників, що спричиняє фінансові втрати для підприємства.

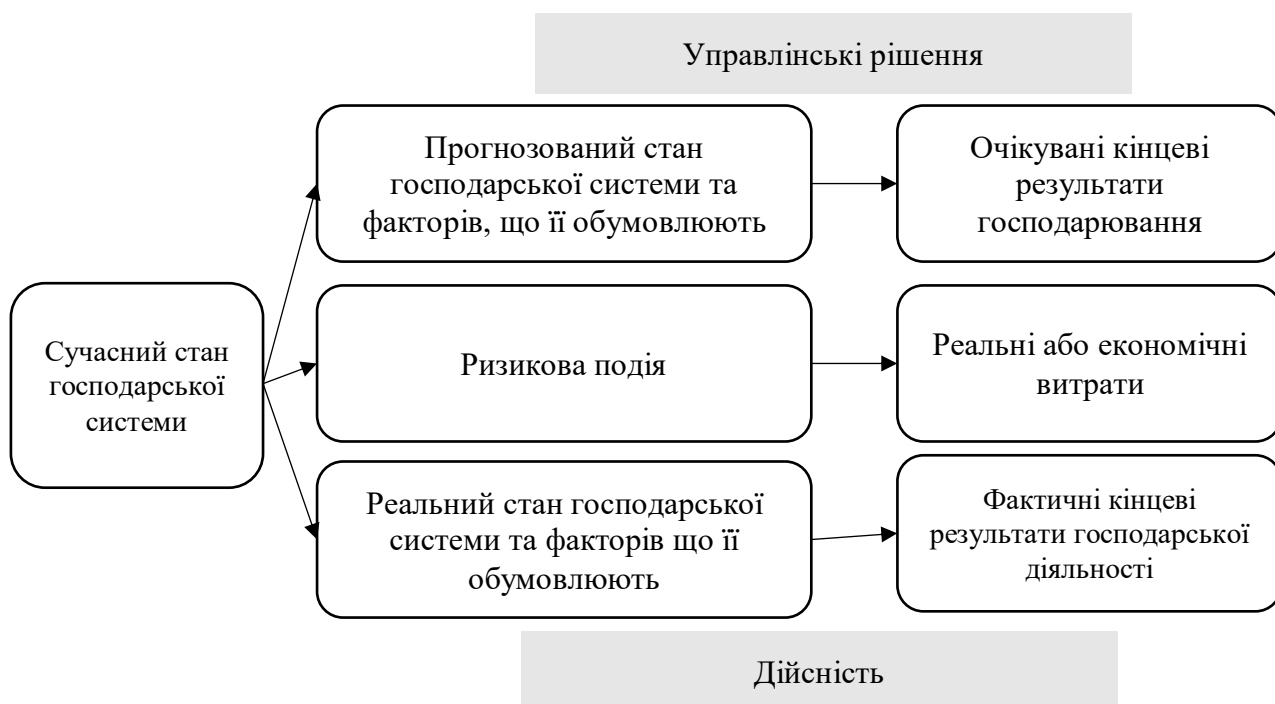

Рисунок 1.2. Виникнення ризику в підприємницькій діяльності та його наслідки

Примітка: складено автором на основі [38]

Фінансові втрати підприємства, що виникають внаслідок ризикової події, можуть бути пов'язані з: втратою окремих елементів майна підприємства (основних фондів, інвестиційних вкладень, запасів товарно-матеріальних активів, вантажів тощо); неотриманням в очікуваних розмірах доходів, прибутку, грошових коштів або перевитрачення грошових коштів та певні цілі (проекти); втратою робочого часу або працездатності деяких робітників підприємства, зниженням продуктивності праці; втратою іміджу підприємства або його ключових співробітників (у зв'язку зі звільненням або хворобою).

Отже, виникнення ризикової події спричиняє значний вплив на підприємство, визначаючи не лише поточні фінансові результати, але й впливаючи на його майново-фінансовий стан загалом, а також на можливості

та перспективи подальшого розвитку [40].

Одним із найпоширеніших підходів до класифікації чинників ризику є їх розподіл на зовнішні та внутрішні, залежно від джерела походження [57, с.68]. Цінність цього підходу полягає у можливості: по-перше, виявляти загрози для підприємства; по-друге, з'ясовувати причини небажаних подій; по-третє, оцінювати масштаби прояву ризикових чинників; по-четверте, знаходити відповідні методи управління ризиками; по-п'яте, формувати інформаційну основу для ухвалення управлінських рішень і розробки рекомендацій [31].

Врахування даного підходу (рис. 1.3) дозволяє детальніше розкрити специфіку ризиків, які можуть виникати у підприємства залежно від виду економічної діяльності, форми власності та розміру.

Рисунок 1.3. Класифікаційна схема чинників ризиків підприємства

Примітка: складено автором на основі [9, с.283]

Аналіз проведених досліджень вказує на те, що основою для класифікації чинників, які породжують ризики, є джерело їх виникнення. Отже, групування ризиків підприємства має ґрунтуватися на джерелі їх формування.

Враховуючи джерело генерування ризиків, фактори ризику та самі ризики групуються залежно від середовища, в якому функціонує підприємство, що може різнитися залежно від виду економічної діяльності, доступності ресурсів (основних і оборотних засобів, робітників), а також механізмів функціонування. Наприклад, державні підприємства зазвичай менше піддаються політичним ризикам. Ці аспекти визначаються як внутрішнім, так і зовнішнім середовищем об'єкта дослідження [32, с.14].

Таким чином, на діяльність підприємства впливають ризики, що формуються під впливом факторів, які відображають специфіку самого підприємства (тип економічної діяльності, форма власності, розмір тощо). Врахування особливостей ризиків, характерних для конкретного підприємства, дозволяє забезпечити формування повного спектру ризиків на кожному рівні.

1.2. Різновиди підприємницьких ризиків та їх класифікація

Дослідження підприємницьких ризиків та способів їх уникнення для підприємств різних форм власності охоплює кілька ключових етапів [50, с.31]:

- аналіз впливу факторів на ризикованість діяльності підприємства;
- застосування методів і прийомів для оцінювання ризиків;
- уточнення понять «ризик» та «ризикове підприємство»;
- обґрунтування та класифікація системи підприємницьких ризиків;
- визначення основних способів запобігання ризикам;
- застосування прийомів та методів оцінки ризиків.

В сучасних умовах актуально звертати увагу на питання вдосконалення фінансової діяльності підприємств із врахуванням ризиків. Для ефективного аналізу підприємницьких ризиків, які можуть впливати на фінансовий стан, а

також для створення так званих «ризикових фондів» підприємства, необхідно чітко визначитися з категорією ризику. Ця категорія має охоплювати:

- уточнене визначення поняття «підприємницький ризик»;
- експертну оцінку факторів, що впливають на рівень ризику під час прийняття фінансових і господарських рішень, а також джерел його формування на основі широкого спектру господарських моделей;
- визначення поняття «ризикове підприємство» з метою встановлення рівня ризику та аналізу його впливу на основні показники фінансової стійкості підприємства.

Центральним елементом в оцінці підприємницького ризику є аналіз та прогнозування можливих втрат, які підприємства можуть зазнати в процесі здійснення своєї господарської діяльності. Для цього необхідно скласти кошторис витрат, пов'язаних із виробництвом основної продукції, включаючи витрати на оплату праці, придбання паливно-мастильних матеріалів, сировини, інших засобів тощо.

Особливу увагу слід звернути на витрати, які можуть перевищити заплановані обсяги, оскільки такі витрати виникають випадково й не завжди є економічно обґрунтованими. Для оцінки обсягу цих витрат потрібно відокремити їх від загального обсягу витрат, які підприємство несе на виробництво конкретного виду продукції. Важливо також враховувати, що непередбачені витрати підвищують ризикованість діяльності, впливаючи на фінансовий результат суб'єкта господарювання. Загалом, чим вищий очікуваний прибуток, тим більший рівень ризику; навпаки, менший очікуваний прибуток відповідає нижчому рівню ризику [37, с.92].

Дослідження ризику як економічної категорії зумовлює необхідність уточнення поняття «ризикове підприємство». На нашу думку, ризикове підприємство – це насамперед таке підприємство, яке спеціалізується на виробництві високоякісної продукції з потенціалом зростання, здатне швидко переорієнтовуватися на випуск нових виробів та має можливість виходу на ринок з принципово новими товарами. Однак, слід зазначити, що діяльність

будь-якого підприємства невіддільна від ризиків.

Ступінь ризикованості підприємства визначається рядом факторів, таких як його розміри, кількість працівників, обсяг основних активів, вид продукції, що випускається, а також ринки збуту. У відповідності до даного аспект, підприємства можна класифікувати на такі групи:

- високий ступінь ризикованості - до цієї категорії відносяться великі підприємства, такі як заводи і фабрики, оскільки вони є найбільш ресурсоемними, характеризуються значними обсягами фінансових оборотів та великою кількістю працівників;
- середній ступінь ризикованості - сюди включаються підприємства, діяльність яких значною мірою залежить від природних умов. Основним засобом виробництва є земля, і від ефективності її використання залежить успішність підприємства.
- низький ступінь ризикованості - до цієї групи відносяться малі підприємства, агрофірми та фермерські господарства, які мають обмежені розміри, виробляють невеликі обсяги продукції та оперують на місцевих ринках збуту.

Класифікація ризикових підприємств дозволяє визначити ступінь і величину ризику, що виникає в їхній діяльності. Прогнозування ризику є необхідним для прийняття своєчасних рішень щодо його уникнення. Ефективність управління ризиками часто оцінюється через їхню класифікацію [6, с.112].

Підприємницькі ризики можна аналізувати на двох рівнях: на першому – ризики впливають безпосередньо на фінансову стійкість підприємства, формування власного капіталу та виконання фінансових зобов'язань суб'єктом господарювання. Причинами виникнення ризиків можуть бути: нестабільність економіки держави, коливання цін та інфляційні процеси, державне регулювання облікових ставок банків, значні зміни валютних курсів, неефективне управління фінансовою політикою підприємства, конкурентна

боротьба за ринки збуту готової продукції, кредитна політика, а також підвищення собівартості продукції.

Систему підприємницьких ризиків доцільно представити у вигляді наступної класифікації, наведеної на рис. 1.4.

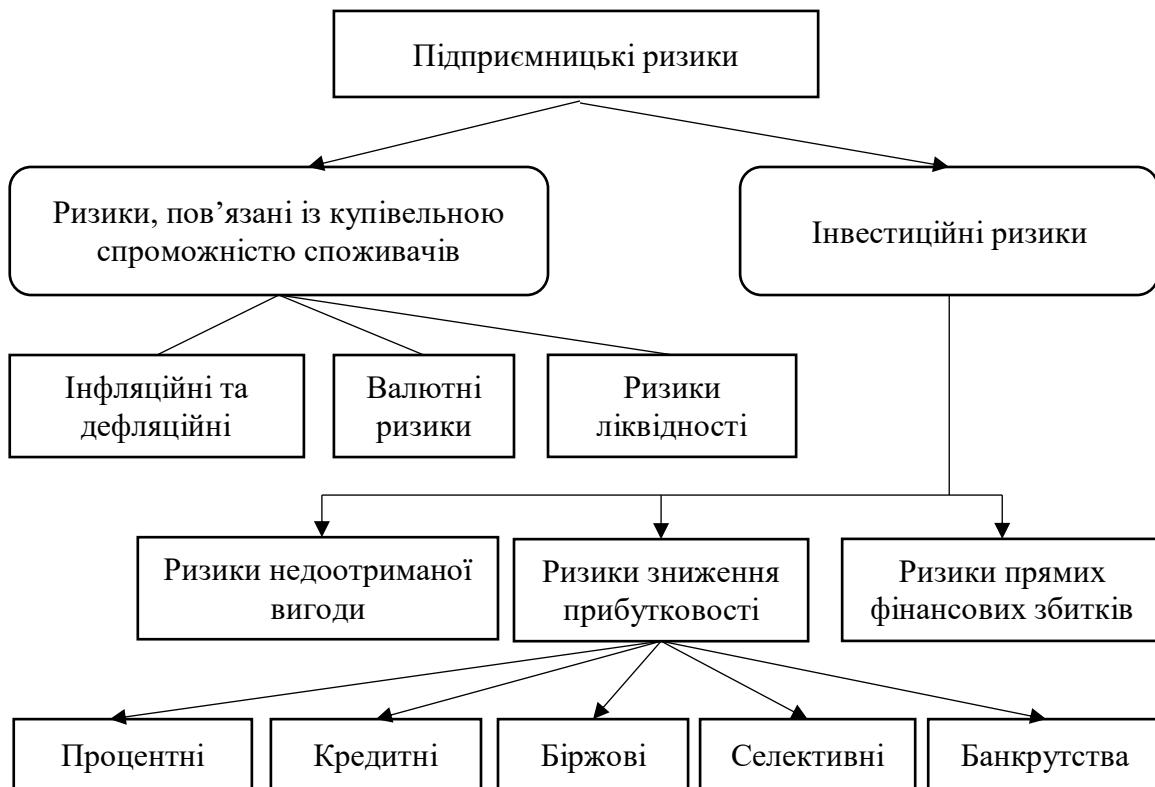

Рисунок 1.4. Класифікація підприємницьких ризиків

Примітка: складено автором на основі [40]

Згідно з наведеними даними, підприємницькі ризики класифікуються на дві основні групи: ризики, пов'язані з купівельною спроможністю грошей, та інвестиційні ризики. Ризики, пов'язані з купівельною спроможністю грошей, виникають внаслідок змін у вартості грошей протягом часу. Це означає, що одна й та ж сума грошей в різні моменти часу має різну реальну вартість, яку можна визначити за допомогою методу дисконтування. До цієї категорії відносять інфляційні, дефляційні, валютні ризики, а також ризики ліквідності [46, с.220]. Інвестиційні ризики, в свою чергу, пов'язані з довгостроковими вкладаннями капіталу. Вони включають ризики недотриманого прибутку, зниження прибутковості (зокрема процентні, кредитні, біржові, селективні

ризика, а також ризики банкрутства), а також ризики прямих фінансових збитків.

Інвестиційний ризик визначається як імовірність виникнення непередбачуваних фінансових збитків, які можуть проявлятися у зниженні прибутку, доходів або недоотриманні частки капіталу в умовах нестабільності інвестиційної діяльності. Види інвестиційних ризиків є різноманітними. Залежно від форм інвестування, розглядаються такі основні категорії ризиків:

- ризика реального інвестування - дана категорія ризиків пов'язана з невдалим вибором місця розміщення будівельного об'єкта, несвочасним придбанням будівельних матеріалів та обладнання, підвищенням цін на інвестиційні товари, а також підбором некваліфікованих або ненадійних підрядників.

- ризика фінансового інвестування. Дані ризики виникають у результаті непередбаченого вибору фінансових інструментів для інвестування, фінансових ускладнень або банкрутства окремих емітентів, а також несподіваних умов інвестування [61].

Для більш детальної оцінки інвестиційного ризику доцільно розглянути різні види ризиків, які сприяють його формуванню. Серед них важливим є ризик недоотриманого зиску, що виникає внаслідок неспроможності отримати прибуток через відмову від реалізації певних заходів, таких як страхування, хеджування чи інвестування. Крім того, ризик зниження прибутковості може виникнути внаслідок зменшення розміру відсотків та дивідендів, що отримуються від портфельних інвестицій або кредитів. До цієї категорії ризиків належать процентні, кредитні, біржові, селективні ризики, а також ризики банкрутства.

Процентний ризик виникає внаслідок непередбачених змін ставок, що застосовуються при наданні кредитів підприємствам. На його величину впливають попит і пропозиція на тимчасово вільні кошти, як з боку юридичних, так і фізичних осіб. Цей ризик може проявлятися як на підприємствах, так і в банках [43].

Кредитний ризик, у свою чергу, пов'язаний із несплатою позичальником відсотків за кредит або непогашенням попереднього боргу. Він також може виникати у випадках, коли емітенти не сплачують дивіденди за акціями та облігаціями. Біржові ризики підприємств виникають внаслідок можливих збитків, отриманих від біржових операцій. До них належать ризик неплатежу за комерційними угодами, ризик неплатежу комісійної винагороди та інші подібні ситуації.

Селективні ризики проявляються, коли підприємство робить невірний вибір у виборі видів інвестування, які не забезпечують запланованого прибутку. Ці ризики залежать від терміну вкладання, що, в свою чергу, впливає на загальний розмір капіталу підприємства. Ризик банкрутства може призвести до повної втрати власного капіталу через неефективне управління фінансовими ресурсами.

На нашу думку, найбільший вплив на діяльність підприємств має саме підприємницький ризик, оскільки він значною мірою впливає на фінансовий стан, рівень прибутку, рентабельність та ліквідність активів. За ступенем впливу на господарську діяльність підприємства його можна класифікувати на: - допустимий ризик — загроза повної втрати прибутку; - критичний ризик — загроза повної втрати виручки; - катастрофічний ризик — загроза банкрутства підприємства.

1.3. Методичні підходи управління ризиками підприємницької діяльності

Управління ризиком може бути визначено як комплекс методів, прийомів і заходів, що забезпечують можливість прогнозування ризикових подій і вжиття відповідних дій для усунення або зменшення їх негативних наслідків [28, с. 222]. В контексті підприємницького ризику, управління охоплює ряд дій економічного, організаційного та технічного характеру, спрямованих на ідентифікацію видів, чинників і джерел ризику, оцінку їх величини, а також розробку та реалізацію заходів, що знижують рівень ризику

і запобігають потенційним втратам [21].

Політика управління ризиками є важливою складовою загального управління підприємством. Вона визначає сукупність форм, методів і прийомів, що сприяють зменшенню ризику прийняття невірних рішень та потенційних негативних наслідків. Засоби реалізації політики ризик-менеджменту представлені на рисунку 1.5.

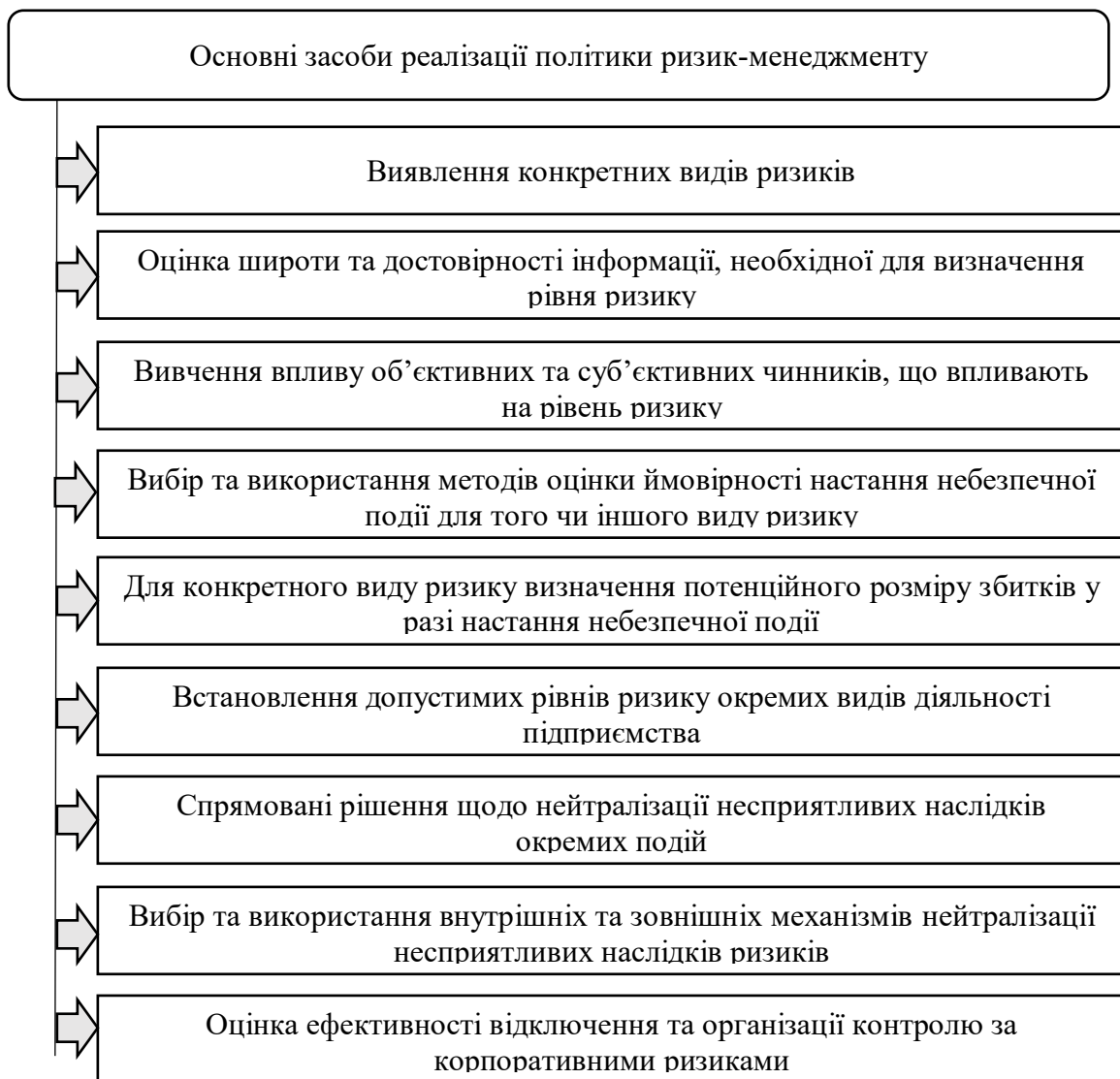

Рисунок 1.5. Засоби реалізації політики ризик менеджменту

Примітка: складено автором на основі [5, с.194]

Система управління бізнес-ризиками повинна базуватися на комплексі дій, спрямованих на виявлення, оцінку, запобігання або зменшення ризиків до прийнятного рівня. Для забезпечення стабільності діяльності підприємства та

захисту від впливу непередбачених економічних чинників, важливо враховувати специфіку його діяльності та наявні можливості. Кожне підприємство має розробити методологію виявлення та управління ризиками. Ця методологія повинна включати ключові етапи, які дозволяють своєчасно ідентифікувати ризики, ініціювати їх зменшення та вносити корективи до управлінських рішень у разі необхідності. Дії, пов'язані з управлінням ризиками в підприємницьких структурах, можна ілюструвати у вигляді бізнес-процесу, представленого на рисунку 1.6.

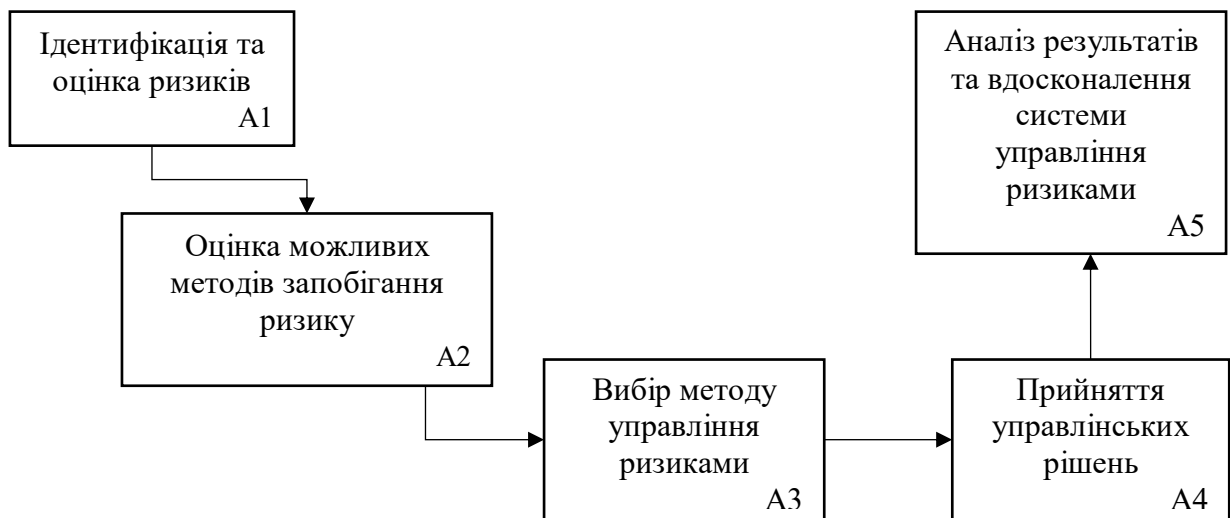

Рисунок 1.6. Бізнес-процес управління ризиками підприємницьких структур

Примітка: складено автором на основі [20]

Для організації системи управління ризиками Комітет спонсорів організаційних комітетів Комісії Тредуея розробив методологію, відому як «Управління організаційними ризиками» [65; 66].

Цей документ виконує дві основні функції: з одного боку, він слугує для внутрішнього контролю в межах підприємницької структури, а з іншого – сприяє переходу від контролю ризиків до інтегрованого процесного підходу в управлінні ризиками через систему COSO. В рамках системного підходу до управління фінансовими ризиками, який лежить в основі моделі COSO ERM, можна побачити детальну ілюстрацію на рисунку 1.7.

Основними завданнями управління ризиками підприємницьких

структур відповідно до методології COSO ERM є:

- формалізація цілей управління конкретною організацією, що включає розробку «реєстру ризиків» і «картки ризиків». Ці документи повинні містити ідентифікацію всіх внутрішніх і зовнішніх ризиків, а також інформацію про причинно-наслідкові зв'язки між ризиками, визначення відповідних загроз і ймовірностей, що з ними пов'язані, а також їх можливі наслідки та збитки;

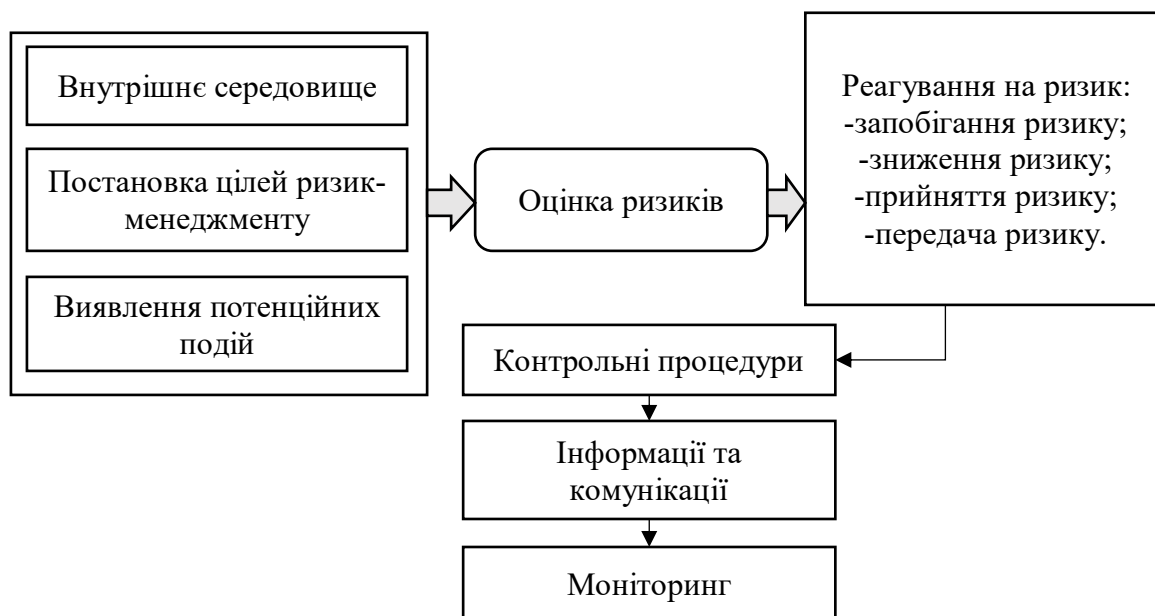

Рисунок 1.7. Компоненти управління ризиком за методологією COSO ERM

Примітка: складено автором на основі [47, с.121]

- оцінка толерантності або апетиту до ризику, що визначає рівень ризику, який може допустити компанія. Толерантність до ризику відображає ступінь суттєвості ризику та можливість його прийняття, винесення і ефективного оптимізування іншими підприємствами;

- формування системи пріоритетів для реагування на конкретні ризики. Розуміння ризиків, що перевищують встановлений рівень толерантності, має стати пріоритетним завданням для управління цими ризиками, а збитки від таких ризиків повинні розглядатися як прийнятний ризик для підприємства[9];

- розробка механізмів управління ризиками, яка включає планування та фінансування заходів з управління ризиками, оцінку ефективності систем

управління ризиками, моніторинг динаміки зміни ризиків, складання звітності з управління ризиками та регулярне навчання персоналу в цій галузі.

Для кожного господарюючого суб'єкта критично важливим є своєчасне прийняття рішень в управлінні ризиками. Це передбачає використання способів та методів, які найкраще відповідають конкретній ситуації та специфіці підприємства. Оптимальне поєднання і комбінація цих підходів дозволяє ефективно реагувати на ризики (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Основні способи та прийоми зниження підприємницького ризику

Способи та прийоми впливу на ризики	Сутнісна характеристика
Засоби впливу на ризик	
1. Зниження ризику	Зменшення ймовірності виникнення ризикових подій або їх негативних наслідків шляхом впровадження заходів контролю та моніторингу.
2. Збереження ризику	Вибір стратегії, при якій ризик залишається з організацією, але його наслідки прогнозуються та контролюються.
3. Передачі ризику	Переклад ризику на третю сторону, наприклад, через страхування або укладання контрактів.
страхування	Захист від фінансових втрат через укладання угод зі страховими компаніями.
хеджування	Використання фінансових інструментів для зменшення або нейтралізації фінансових ризиків.
Прийоми зниження ризику	
1. Уникнення ризику:	Запобігання ризиковим ситуаціям шляхом зміни планів або відмови від певних видів діяльності.
універсальні методи	Загальні стратегії, що застосовуються в різних сферах для зниження ризику.
спеціальні методи	Методи, які адаптуються під специфічні обставини підприємства або галузі.
2. Прийняття ризику	Оцінка ризику як прийнятної і готовність нести відповідальність за його наслідки.
3. Запобігання ризику	Вжиття заходів, які зменшують ймовірність або наслідки ризикових подій, наприклад, шляхом проведення навчання персоналу чи вдосконалення технологічних процесів.

Примітка: складено автором на основі [46, с.218]

Ключовими етапами управління ризиками в господарській діяльності підприємства є: визначення цілей та основних завдань управління ризиками;

установлення об'єкта управління ризиками; вибір та застосування оптимальної методики оцінки ризиків; реалізація безпосередніх заходів управління ризиками; а також розрахунок критеріїв ефективності управління ризиками[12, с.145; 36, с.64]. У контексті функцій підприємницького ризику можна виокремити такі групи методів зниження ризиків: 1) технічні методи — засновані на впровадженні різноманітних технічних заходів для зменшення ризикових ситуацій; 2) правові методи — включають страхування, заставу, неустойку (штраф, пеня), гарантії, завдатки та інші правові механізми; 3) організаційно-економічні методи — передбачають комплекс заходів, спрямованих на попередження можливих втрат від ризиків в умовах несприятливих обставин, а також на компенсацію таких втрат у разі їх виникнення.

Найпоширенішими методами зниження підприємницького ризику є: розподіл ризику серед учасників підприємницької діяльності; страхування ризику; резервування фінансових ресурсів для покриття непередбачених витрат; нейтралізація часткових ризиків; а також зменшення ризику в контексті фінансування. Розподіл ризиків підприємництва реалізується під час планування операційних процесів. Для кількісного дослідження рівня ризику використовують модель, яка заснована на методі «дерева рішень». У даному процесі кожен із партнерів виконує запланований обсяг робіт та несе відповідну частку підприємницького ризику у випадку їх невиконання.

Страхування ризику є системою, що передбачає відшкодування втрат страховими компаніями у разі настання страхових випадків. Це відшкодування здійснюється з допомогою спеціальних страхових фондів, сформованих за рахунок страхових внесків, які сплачують страхувальники.

Створення резервів ресурсів для покриття непередбачених витрат дозволяє компенсувати ризики, що виникають під час реалізації підприємницьких ідей, і, таким чином, зменшує наслідки перебоїв у діяльності підприємства.

Оцінка потенційних ризиків для підприємства може бути здійснена

шляхом залучення експертів, які оцінюють ймовірність виникнення ризиків та їх значущість (серйозність наслідків). Цей підхід дозволяє оцінити вплив господарських ризиків на конкурентоспроможність підприємств та вчасно впроваджувати заходи для їх мінімізації.

Висновки до розділу 1

Узагальнюючи результати проведеного дослідження представимо висновки до розділу 1:

1. Підприємницький ризик являє собою економічний компонент у діяльності суб'єктів господарювання, який включає розв'язання завдань у умовах невизначеності, конфліктних оцінок, а також необхідності прийняття рішень за умов невизначеності. Формування ризиків у діяльності підприємства обумовлене впливом різних чинників, які залежать від специфічних характеристик підприємства, таких як галузь діяльності, форма власності, розмір тощо.

2. Дослідження підприємницьких ризиків і підходів до їх управління для підприємств різних форм власності охоплює такі напрями: аналіз впливу чинників на ризики, що виникають у діяльності підприємства; застосування методів і прийомів для оцінки ризиків; уточнення понять «ризик» і «ризикове підприємство»; розроблення класифікації системи підприємницьких ризиків; виявлення основних способів запобігання ризикам; впровадження методів і прийомів оцінювання ризиків.

3. Управління ризиками включає комплекс заходів, спрямованих на мінімізацію можливих збитків у разі несприятливих обставин. Система управління ризиками у бізнесі базується на здійсненні конкретних кроків, що дозволяють ідентифікувати, оцінити, запобігати або знижувати ризики до прийняттого рівня. Найбільш розповсюдженими методами зниження ризиків є: розподіл ризику серед учасників підприємницької діяльності; страхування ризиків; резервування коштів для покриття непередбачених витрат; нейтралізація підприємницьких ризиків.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТОВ «ТЕРНОПІЛЬ-ТРИКОТАЖ ЛТД» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2.1. Загальна організаційно-економічна характеристика підприємства

Об'єктом дослідження виступає підприємство товариство з обмеженою відповідальністю «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» (надалі скорочена назва – ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД»), яке реалізує свою діяльність у сфері виробництва та реалізації трикотажної продукції.

Основними напрямками діяльності даного товариства є:

14.39 Виробництво іншого трикотажного та в'язаного одягу;

13.91 Виробництво трикотажного полотна;

46.42 Оптова торгівля одягом і взуттям;

47.71 Роздрібна торгівля одягом у спеціалізованих магазинах.

ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» виготовляє та реалізує широкий асортимент трикотажних виробів, включаючи чоловічий, жіночий та дитячий одяг. До основного асортименту входять светри, кардигани, сукні, спортивний одяг та білизна, виготовлені з високоякісного трикотажного полотна, яке виробляється безпосередньо на підприємстві. Товариство також займається оптовою та роздрібною торгівлею своєї продукції через спеціалізовані магазини.

Організаційна структура ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» лінійно-функціонального типу (рис. 2.1). Досліджуване товариство створено засновниками товариства, які визначають основні напрями діяльності та координують роботу виконавчого директора. Виконавчий директор реалізує основні функції, зокрема, управління виробничими процесами, контроль якості продукції, розвиток маркетингових стратегій та забезпечення ефективної взаємодії між різними підрозділами підприємства.

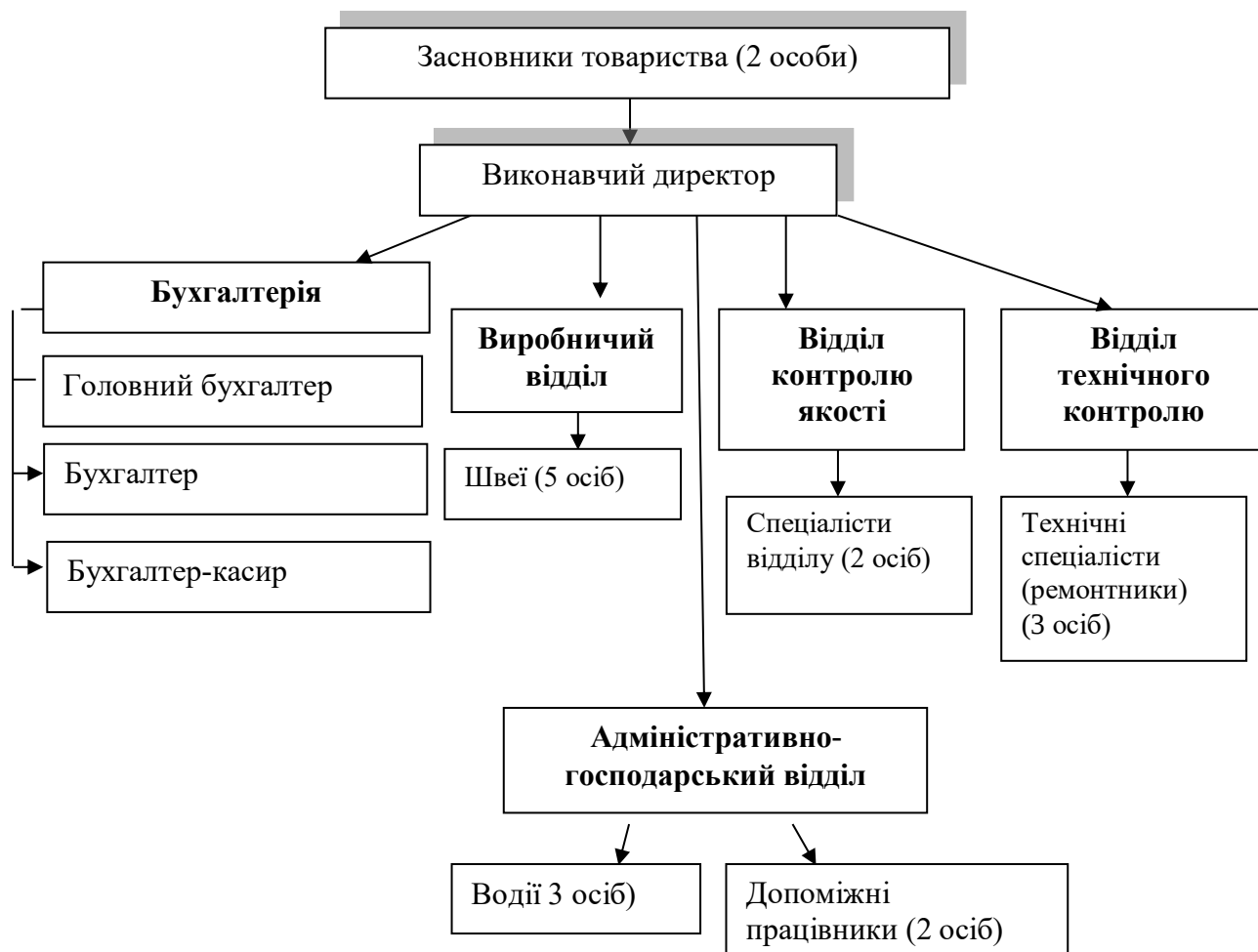

Рисунок 2.1. Організаційна структура ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД»

Примітка: складено автором на основі даних підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД»

Поряд із цим також функціонують різноманітні відділи: бухгалтерія, виробничий відділ, відділ контролю якості, відділ технічного контролю та адміністративно-господарський відділ. Бухгалтерія займається фінансовим обліком та звітністю, виробничий відділ відповідає за виготовлення продукції, відділ контролю якості забезпечує відповідність продукції встановленим стандартам, відділ технічного контролю стежить за справністю обладнання, а адміністративно-господарський відділ управляє адміністративними та господарськими питаннями підприємства.

Далі здійснимо дослідження основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за період 2019-2023 рр. (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Фінансово-економічні показники діяльності підприємства
ПП «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за період 2019-2023 рр.

Показник	Роки					Відхилення (+;-)					
						Абсолютне, тис.грн.			Відносне, %		
	2019	2020	2021	2022	2023	2021- 2019	2023- 2022	2023- 2019	2021- 2019	2023- 2022	2023- 2019
Активи (пасиви)	2554,5	2437,8	3296,5	3851,2	3790,2	742	-61	1235,7	29,05	-1,58	48,37
Необоротні активи	331,9	300,4	314,6	309,1	291,2	-17,3	-17,9	-40,7	-5,21	-5,79	-12,26
Основні засоби	326,4	294,9	309,1	284,8	260,6	-17,3	-24,2	-65,8	-5,30	-8,50	-20,16
Оборотні активи	2222,6	2137,4	2981,9	3542,1	3499	759,3	-43,1	1276,4	34,16	-1,22	57,43
Дебіторська заборгованість	1016,4	268,3	1190,8	2102,1	1613,7	174,4	-488,4	597,3	17,16	-23,23	58,77
Власний капітал	71,8	113,3	175,9	273,1	391,5	104,1	118,4	319,7	144,99	43,35	445,26
Нерозподілений прибуток	-27,2	14,3	76,9	174,1	292,5	104,1	118,4	319,7	-382,72	68,01	-1175,37
Позиковий капітал	2482,7	2324,5	3120,6	3578,1	3398,7	637,9	-179,4	916	25,69	-5,01	36,90
Кредиторська заборгованість	2470	2324,5	2630,3	3062,6	3147,4	160,3	84,8	677,4	6,49	2,77	27,43
Дохід від реалізації продукції	4571,3	4613,2	7037,1	10201,3	12305,3	2465,8	2104	7734	53,94	20,62	169,19
Собівартість реалізації	4526,7	4474,8	6706,7	9764,4	11936,3	2180	2171,9	7409,6	48,16	22,24	163,69
Фінансовий результат до оподаткування	52	50,6	76,3	118,5	144,4	24,3	25,9	92,4	46,73	21,86	177,69
Податок на прибуток	9,4	9,1	13,7	21,3	26	4,3	4,7	16,6	45,74	22,07	176,60
Чистий прибуток	42,6	41,5	62,6	97,2	118,4	20	21,2	75,8	46,95	21,81	177,93

Примітка: складено автором на фінансовій звітності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» представленої у додатках А-Г

Результати проведеного аналізу основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» засвідчують позитивні моменти зростання розміру активів, а й, відповідно, і пасивів (джерел формування капіталу). Зокрема, приріст показника протягом досліджуваного періоду становив 1235,7 тис.грн. або на 48,37%, при цьому якщо у 2019 році значення показника складало 2554,5 тис.грн., то у звітному 2023 році значення показника зростає до рівня 3790,2 тис.грн. За останні два роки спостерігається тенденція зменшення розміру активів на 61 тис.грн. або на 1,58%.

Зростання розміру активів обумовлено значним приростом оборотного капіталу і зниженням рівня необоротних активів підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за період 2017-2023 рр. Зокрема, розмір необоротних активів знижується на 40,7 тис.грн. або на 12,26%, якщо у 2019 році значення показника становило 331,9 тис.грн., то у звітному 2023 році показник знижується до рівня 291,2 тис.грн. Поряд із цим, вартість оборотного капіталу підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» зростає на 1276,4 тис.грн. або на 57,43%, відповідний показник збільшується із 2222,6 тис.грн. у 2019 році до рівня 3499 тис.грн. у 2023 році. Динаміку активів підприємства представимо на рис. 2.2.

Рисунок 2.2. Динаміка активів підприємства

ПП «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за період 2019-2023 рр.

Примітка: складено автором на фінансовій звітності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» представленої у додатках А-Г

Досліджуючи необоротні активи необхідно відмітити зменшення основного капіталу через знос основних засобів, відповідна вартість основних засобів знижується із 326,4 тис.грн. у 2019 році до рівня 260,6 тис.грн., відповідно вартість основних засобів знизилася на 65,8 тис.грн. або на 20,16%.

В структурі оборотного капіталу найбільша частка дебіторської заборгованості, розмір якої протягом досліджуваного періоду зростає, зокрема у 2019 році значення показника заборгованості становило 1016,4 тис.грн., а у звітному 2023 році показник збільшується до рівня 1613,7 тис.грн., відповідне зростання показника становило 597,3 тис.грн. або на 58,77% відносно зростання показника. Зростання розміру дебіторської заборгованості є негативним чинником в діяльності підприємства та засвідчує не вміння працювати із дебіторами, що визначає відволікання капіталу підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» із внутрішніх господарських процесів.

Аналізуючи структуру капіталу даного підприємства, слід відмітити орієнтування на позиковий капітал та значну фінансову залежність від зовнішніх джерел фінансування поточної виробничо-господарської діяльності. Підприємство протягом 2021-2023 рр. брало короткотермінові кредити на реалізацію розширення виробництва. Власний капітал підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» зростає, зокрема, якщо у 2019 році значення показника становило 71,8 тис.грн., то у звітному 2023 році показник становив 3398,7 тис.грн. Приріст показника власного капіталу протягом досліджуваного періоду становив 319,7 тис.грн. в абсолютних показниках та на 445,26% у відносних показниках. Також зростає вартість позикового капіталу, відповідне значення показника у 2019 році становило 2482,7 тис.грн., а у 2023 році спостерігалось зростання показника на 916 тис.грн. або на 36,9%, відповідний показник становив 391,5 тис.грн.

В структурі позикового капіталу необхідно відмітити наявність короткострокових кредитів та кредиторської заборгованості підприємства. Розмір кредиторської заборгованості підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» зростає на 677,4 тис.грн. або на 27,43%, якщо у 2019 році значення

показника становило 2470 тис.грн., то у звітному 2023 році показник складав 3147,4 тис.грн. В структурі кредиторської заборгованості необхідно відмітити наявність: заборгованості за товари, роботи та послуги, розрахунків із бюджетом, розрахунків із страхування та оплати праці, інших поточних зобов'язань.

Досліджуючи фінансові результати діяльності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» необхідно відмітити приріст доходу від реалізації продукції, зокрема значення показника зростає на 7734 тис.грн. або на 169,19%, відповідний показник у 2019 році становив 4571,3 тис.грн., а у звітному 2023 році значення показника складало 10201,3 тис.грн. Приріст показника доходу від реалізації засвідчує зростання попиту на продукцію, закупівельних цін, підвищення ефективності логістичних заходів та зростання якості та конкурентоспроможності продукції ТМ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД».

Поряд із зростанням доходу від реалізації продукції збільшується собівартість реалізації продукції (рис.2.3), при цьому приріст показника становив 7409,6 тис.грн. або на 163,69%.

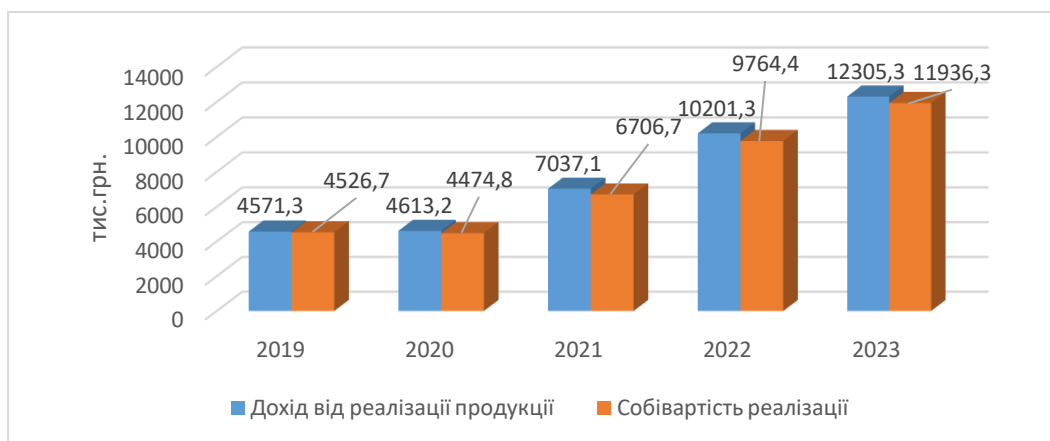

Рисунок 2.3. Динаміка доходів від реалізації та собівартості реалізації продукції підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за період 2019-2023 рр.

Примітка: складено автором на фінансовій звітності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» представленої у додатках А-Г

Приріст показника собівартості обумовлений зростанням рівня

закупівельних цін на сировину, матеріали та паливо, зростанням рівня оплати праці та збільшенням витрат на утримання адміністративного персоналу. Поряд із цим, позитивним є переважання темпів зростання доходів від реалізації ніж собівартості реалізації.

Протягом досліджуваного періоду спостерігається зростання узагальнюючого показника – чистого прибутку підприємства, відповідне значення показника зростає із 42,6 тис.грн. у 2019 році до значення 118,4 тис.грн. у 2023 році. Приріст показника чистого прибутку засвідчує позитивну динаміку фінансово-господарської діяльності на підприємстві.

В цілому, узагальнюючи показники фінансово-господарської діяльності досліджуваного підприємства важливо відмітити позитивні тенденції покращення господарської діяльності підприємства, що перш за все відобразилося на зростанні доходу від реалізації продукції, зростанні розмірів активів та власного капіталу, а також збільшенні чистого прибутку ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД». Поряд із цим, негативними тенденціями є орієнтація на позиковий капітал підприємства, зростання собівартості реалізації продукції, низькі темпи приросту чистого прибутку та значний рівень дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства.

2.2. Оцінка основних показників фінансового стану підприємства

Оцінювання ризиків фінансово-господарських рішень в діяльності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» лежить в площині визначення основних показників, котрі характеризують його фінансовий стан, зокрема здійснимо аналіз показників фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності та платоспроможності і рентабельності в діяльності підприємства. Кожен із зазначених показників відображає окремі аспекти господарської діяльності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД».

Перш за все, здійснимо оцінку фінансової стійкості та основних показників, що характеризують фінансову стійкість підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД». Фінансова стійкість характеризує фінансову

міцність підприємства, орієнтування на визначенні джерела фінансування, рівень фінансової незалежності підприємства. Чим вищі є показники фінансової стійкості, тим нижчим є ризик непогашення короткострокових та довгострокових кредитів, заборгованостей підприємства та інших боргових зобов'язань підприємства. Динаміку показників фінансової стійкості підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за період 2019-2023 рр. представимо у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Показники фінансової стійкості підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за період 2019-2023 рр.

Назва показника	Роки					Динаміка (+;-)	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023 -2022	2023 -2019
Коефіцієнт автономії	0,028	0,046	0,053	0,071	0,103	0,032	0,075
Коефіцієнт фінансової залежності	35,578	21,516	18,741	14,102	9,681	-4,421	-25,897
Коефіцієнт маневреності власних засобів	-0,065	0,000	-0,342	-1,250	0,280	1,530	0,345
Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	-3,623	-1,651	-0,789	-0,132	0,256	0,388	3,879
Коефіцієнт фінансової стабільності	0,029	0,049	0,056	0,076	0,115	0,039	0,086
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	0,029	0,049	0,056	0,076	0,115	0,039	0,086
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	0,028	0,046	0,053	0,071	0,103	0,032	0,075
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,972	0,954	0,947	0,929	0,897	-0,032	-0,075

Примітка: складено автором на фінансовій звітності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» представленої у додатках А-Г

Аналізуючи фінансову стійкість підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» необхідно відзначити орієнтацію на позиковий капітал та на залучені фінансові ресурси, що негативно впливає на структуру капіталу та визначає ризики фінансового характеру. Коефіцієнт фінансової автономії хоча і зростає проте показник у 2019 році становив 0,028 пунктів та зростає до рівня 0,103 пунктів у 2023 році, що негативно впливає на фінансову спроможність

підприємства та можливості швидкого погашення зобов'язань. Як наслідок створює фінансові ризики неплатоспроможності підприємства.

Оберненим показником виступає фінансова залежність підприємства, при цьому значення показника знижується із 35,578 пунктів у 2019 році до рівня 9,681 пункт у 2023 році. Відповідно, позиковий капітал у 10 разів більший ніж власний.

Маневреність робочого капіталу від'ємна протягом 2019-2022 рр. і засвідчує негативну динаміку, щодо структури капіталу та підкреслює фінансову неплатоспроможність підприємства у визначений період часу. У 2023 році ситуація дещо покращується проте показники є нижче нормативного значення. В цілому, спостерігаються значні ризики обумовлені низькими значеннями наявних фінансових ресурсів, низькими показниками платоспроможності та фінансової стійкості підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за період 2019-2023 рр.

Наступним етапом дослідження стане визначення показників ділової активності, тобто показників, що засвідчують ділові комунікації підприємства, можливості швидко та найбільш ефективно реалізовувати продукцію отримуючи дохід, визначають швидкість та якість співпраці із постачальниками, споживачами та контрагентами. Чим вищі показники ділової активності тим нижчий ризик пов'язаних із зменшенням товарообороту, залежуванням продукції на складах та проблемами співпраці із суб'єктами ринку.

Динаміку показників ділової активності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за період 2019-2023 рр. представимо у таблиці 2.3.

Позитивною є динаміка зростання рівня ділової активності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» у досліджуваному періоді, що обумовлено зростанням рівня оборотності активів (показник зростає на 1,457 пункти), зростання рівня оборотності оборотного капіталу (значення показника збільшується на 1,46 пункти), зростає рівень оборотності запасів на 1,739

пункти та оборотності дебіторської і кредиторської заборгованостей підприємства відповідно на 3,128 пункти та 2,059 пункти.

Таблиця 2.3

Показники ділової активності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за період 2019-2023 рр.

Назва показника	Роки					Динаміка (+;-)	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023 -2022	2023 -2019
Коефіцієнт оборотності активів (трансформації)	1,790	1,892	2,135	2,649	3,247	0,598	1,457
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	2,057	2,158	2,360	2,880	3,517	0,637	1,460
Коефіцієнт оборотності запасів	4,788	4,786	6,208	4,959	6,527	1,568	1,739
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4,498	17,194	5,910	4,853	7,626	2,773	3,128
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,851	1,985	2,675	3,331	3,910	0,579	2,059
Тривалість оборотності активів, дні	203,97	192,88	170,98	137,79	112,42	-25,370	-91,542
Тривалість оборотності оборотних активів, дні	177,47	169,11	154,67	126,74	103,79	-22,948	-73,678
Тривалість оборотності запасів, дні	76,24	76,26	58,80	73,60	55,92	-17,681	-20,315
Тривалість оборотності дебіторської заборгованості, дні	81,16	21,23	61,76	75,21	47,87	-27,347	-33,290
Тривалість оборотності кредиторської заборгованості, дні	197,22	183,92	136,43	109,58	93,36	-16,221	-103,861
Тривалість виробничого циклу, дні	76,24	76,26	58,80	73,60	55,92	-17,681	-20,315
Тривалість операційного циклу, дні	157,39	97,48	120,56	148,82	103,79	-45,028	-53,605
Тривалість фінансового циклу, дні	-39,83	-86,43	-15,87	39,24	10,43	-28,807	50,256
Фондовіддача	14,01	15,64	22,77	35,82	47,22	11,400	33,214
Фондомісткість	0,07	0,06	0,04	0,03	0,02	-0,007	-0,050
Коефіцієнт оборотності готової продукції	0	0	0	0	0	0	0

Примітка: складено автором на фінансовій звітності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» представленої у додатках А-Г

Позитивним є зниження тривалості виробничого та операційного циклів, що засвідчують пришвидшення обороту капіталу у виробничо-господарській діяльності підприємства. Збільшується фондовіддача на 33,214 пункти та

знижується фондомісткість на 0,05 пункти.

В цілому, зростання ділової активності позитивно впливає на фінансову спроможність підприємства та його фінансовий стан, а також нівелює ризики пов'язані із виробничими процесами та господарською діяльністю підприємства у поточному та стратегічному періодах.

Ліквідність підприємства визначає швидкість обороту капіталу та оперативність реалізації продукції, при цьому платоспроможність є здатність відповідати за власними зобов'язаннями. Основні ризики діяльності підприємства обумовлені зниженням рівня ліквідності та платоспроможності, що впливає на капіталу, його достатність та, відповідно подальші можливості реалізації фінансово-господарської діяльності підприємства. Динаміку показників ліквідності та платоспроможності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за період 2019-2023 рр. представимо у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Показники ліквідності та платоспроможності підприємства ТОВ
«Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за період 2019-2023 рр.

Назва показника	Роки					Динаміка (+;-)	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023 -2022	2023 -2019
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,007	0	0,015	0,013	0,008	-0,004	0,001
Коефіцієнт проміжної ліквідності	0,511	0,505	0,592	0,415	0,475	0,06	-0,036
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,895	0,92	0,956	0,990	1,030	0,04	0,134
Показник покриття	0,895	0,92	0,956	0,990	1,030	0,04	0,134
Показник співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	0,411	0,115	0,453	0,686	0,513	-0,174	0,101

Примітка: складено автором на фінансовій звітності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» представленої у додатках А-Г

Ліквідність підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» відображає стан

оборотності капіталу, зростання ліквідності засвідчує позитивні економічні процеси в системі «послуги – фінансові ресурси – нові послуги» даного підприємства. Аналізуючи показники даного підприємства, необхідно відзначити зростання показника абсолютної ліквідності (на 0,001 пункт) та приріст показника поточної ліквідності (на 0,134 пункти). Приріст показників ліквідності засвідчує зростання оборотності капіталу підприємства та зниження ризиків пов'язаних із реалізацією повноцінного обороту капіталу. Зростає показник покриття, що обумовлює забезпечення оборотним капіталом поточних витрат в господарській діяльності підприємства, досліджуваний показник зростає із 0,895 пунктів у 2019 році до показника 1,030 пунктів у 2023 році.

В структурі заборгованості підприємства превалює дебіторська заборгованість розмір якої збільшується від значення 0,411 пунктів у 2019 році до показника 0,513 пунктів у 2023 році. Зростання заборгованості (дебіторської та кредиторської) негативно впливає на наявність фінансових ресурсів та обумовлює необхідність посилення роботи із дебіторами та кредиторами на підприємстві.

Найбільш значущими з позиції визначення ризику діяльності підприємства є показники рентабельності, котрі характеризують прибутковість підприємства, а також визначають рівень доходу та фінансові результати підприємства протягом досліджуваного періоду. Ризики, в даному контексті, обумовлено можливим зниженням рівня чистого доходу, чистого прибутку та зростанням собівартості реалізації і інших витрат діяльності підприємства. Зниження доходності обумовлює відсутність капіталу для реалізації фінансово-господарської діяльності підприємства. Динаміку показників рентабельності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за період 2019-2023 рр. представимо у таблиці 2.5.

Протягом досліджуваного періоду незначно проте зростає показники рентабельності активів на 1,46%, рентабельності продукції на 0,03%, валової рентабельності продажу на 0,05%, операційної рентабельності продажу на 0,04%, а також чистої рентабельності продажу на 0,03%. Зростання показників

рентабельності засвідчує позитивні тенденції в господарській діяльності підприємства, наявність чистого прибутку та позитивні фінансові результати.

Таблиця 2.5

Показники рентабельності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за період 2019-2023 рр.

Назва показника	Роки					Динаміка (+;-)	
	2019	2020	2021	2022	2023	2023 -2022	2023 -2019
Рентабельність активів, %	1,67	1,7	1,9	2,52	3,12	0,6	1,46
Рентабельність власного капіталу, %	59,33	36,63	35,59	35,59	30,24	-5,35	-29,09
Рентабельність продукції, %	0,93	0,9	0,89	0,95	0,96	0,01	0,03
Валова рентабельність продажу, %	0,94	0,93	0,93	1	0,99	0	0,05
Операційна рентабельність продажу, %	1,14	1,1	1,08	1,16	1,17	0,01	0,04
Чиста рентабельність продажу, %	0,93	0,9	0,89	0,95	0,96	0,01	0,03

Примітка: складено автором на фінансовій звітності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» представленої у додатках А-Г

В цілому, слід засвідчити позитивні моменти реалізації фінансово-господарської діяльності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» та хороший його фінансовий стан. Основні позитивні риси – прибутковість та рентабельність підприємства, зростання показників ліквідності та платоспроможності, ділової активності. Поряд із цим, існують проблеми, котрі визначають наявність фінансових ризиків на підприємстві, зокрема: зростання рівня дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства, низька фінансова автономність підприємства, застаріння основного капіталу (використання старих технологій та підходів у виробництві продукції), низькі показники маневреності робочого капіталу.

Війна в Україні, котра почалася 24 лютого 2022 року, значних викликів та ризиків для досліджуваного підприємства не принесла, оскільки виробничий цикл та основні клієнти розташовувалися в Західній частині України де бойових дій не було, проте війна вплинула на фінансову

спроможність споживачів продукції, що відобразилося на зниженні темпів зростання доходів від реалізації продукції даного підприємства.

2.3. Оцінка ризиків виробничо-господарської діяльності та ймовірності банкрутства підприємства в умовах війни

Виробничо-господарська діяльність підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» орієнтована на виробництво та подальшу реалізацію продукції, відповідно на кожному із етапів операційного циклу досліджуване підприємство має визначені ризики в реалізації господарської діяльності. Війна України із рф внесла визначені корективи в діяльності підприємства та орієнтувала на вироблення стратегічних аспектів його функціонування із врахуванням умов військових подій. Здійснимо дослідження основних методів з мінімізації економічних ризиків підприємств в умовах військового стану і їх вплив на діяльність підприємства, результати оцінки відобразимо у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Характеристика основних методів з мінімізації економічних ризиків підприємств в умовах військового стану на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД»

Ризик	Вплив на підприємство	Заходи управління
1	2	3
Зростання курсу національної валюти	Незалежно від того, чи спеціалізується компанія на експорті, чи ні, її діяльність сильно впливає на коливання курсу валют. Одержавши початок з виникнення військового конфлікту, курс валют стрімко зріс, що відразу ж призвело до підвищення цін на багато видів товарів. Особливо вразливими до зростання валютного курсу виявилися ціни на паливо.	Використання стратегії хеджування є ефективним засобом для захисту від ризиків, пов'язаних з негативними змінами цін на товари, які обговорюються у контрактах і комерційних угодах з доставкою у майбутньому. Це досягається шляхом укладання довгострокових договорів на поставку з фіксованими цінами, що дозволяє уникнути ризику коливань валютних курсів під час проведення зовнішньоекономічних операцій.
Обмеження сировини та порушення логістичних ланцюгів	Порушення логістичних ланцюгів та створення списку критичних імпорتنих товарів з-за кордону призвели до нестачі цих сировинних матеріалів, що відіграло роль у тому, що компанії не можуть вчасно виконати свої замовлення.	Постійне оновлення переліку важливих імпорتنих товарів. Створення додаткових запасів сировини як резерву. Розширення різноманітності постачальників сировини для виробництва продукції. Виділення операцій у сфері постачання продукції для здійснення аутсорсингу.

1	2	3
Зниження купівельної спроможності населення	Війна та її наслідки спричинили підвищення цін на товари, що призвело до скорочення можливостей населення для покупок і водночас вплинуло на погіршення фінансового стану підприємства через зменшення обсягів продажів.	Створити асортимент товарів, узгоджений із фактичною можливістю населення їх придбати.
Підвищення цін на нафту на світовому ринку	Введення санкцій ЄС проти РФ призвело до збільшення попиту на нафту, що в свою чергу спричинило підвищення цін на паливо, і це вплинуло на зростання вартості кінцевих товарів.	Уведення механізму запасів для компенсації непередбачених витрат. Гнучке управління і можливість змінювати ціни відповідно до змін на світовому ринку.
Зниження попиту	Зростання інфляції, зниження рівня оплати праці та інші чинники призвели до зменшення попиту на товари серед населення. Це особливо вразливо відчували компанії, які спеціалізуються на продажу товарів, що не належать до категорії первинної необхідності, таких як меблі, одяг, нерухомість та інше.	Розробити маркетингову стратегію, спрямовану на створення вірності споживачів через використання акційних пропозицій і програм для введення продукції на ринок, з метою підвищення усвідомленості споживачів щодо властивостей і якості товару.

Джерело: самостійна розробка автора

Український бізнес стикається з великими труднощами внаслідок війни, яка спричинила руйнування інфраструктури, виробничих процесів і економіки загалом. Звісно ж, ці втрати непорівнянні з втратами людських життів. Проте незважаючи на великі виклики, українські підприємства спрямовують власні зусилля на забезпечення подальшої функціонування з метою підтримки економіки країни.

Вважаємо, що впровадження запропонованих заходів допоможе керівництву підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» і їх менеджерам вчасно виявляти ризики, що впливають на діяльність підприємств, і приймати заходи для зменшення їхнього негативного впливу на бізнес.

Не менш важливим є ідентифікація ризиків на різноманітних етапах реалізації операційного процесу підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» та визначити їх вплив на його діяльність (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

Ідентифікація та оцінка ризиків на різноманітних етапах реалізації операційного процесу підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни

Етапи операційного процесу	Основні ризики	Бальна оцінка ризиків, бали*
Процес управління	- відсутність злагодженості між структурними підрозділами в контексті реалізації управління; - брак комунікацій під час управлінських процесів; - нераціональність управлінських рішень; - проблеми кваліфікації персоналу підприємства; - неефективна система контролю за виконанням управлінських рішень.	9
Інвестиційно-інноваційна діяльність	- відсутність чітко відлагодженої стратегії залучення інвестиційних ресурсів; - відсутність ефективних інвестиційних проєктів розвитку підприємства; - низька інвестиційно-інноваційна активність в Україні через війну; - відсутність відділу котрий реалізовував інвестиційно-інноваційну діяльність; - значна ризикованість реалізації інновацій.	7
Операційна діяльність	- застарілі основні засоби та застарілі підходи у виробництві продукції; - необхідність комплексної модернізації операційної системи на підприємстві; - відсутність кваліфікації у частини операційного персоналу; - часткова автоматизація операційних процесів.	9
Маркетинг	- застарілі підходи у реалізації просування продукції; - відсутність альтернативних методів ціноутворення; - значна конкуренція на ринку та зниження платоспроможності споживача; - традиційна продукція, відсутність новинок; - низька ефективність маркетингових заходів, оскільки відсутня чітка організація; - низькі витрати на маркетингові заходи.	6
Планування та прогнозування	- відсутність відлагодженої системи планування та прогнозування; - відсутність відділу планування та прогнозування; - орієнтація на застарілі підходи в системі планування; - відсутність методик планування та прогнозування управлінських рішень.	6
Логістика	- не достатня ефективність та якість логістичного забезпечення; - необхідність модернізації складських приміщень; - низька якість та ефективність автоматизації логістичних процесів; - застарілий транспортний парк для перевезень продукції підприємства	8

*-десятибальна система оцінка рівня ризиків на підприємстві

Джерело: самостійна розробка автора

Для аналізу ризиків в таблиці нам надано оцінку ризиків для кожного з етапів операційного процесу, вказані основні ризики та балі більш нижче. Оцінка ризиків підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни представлена наступним чином (від найнижчого до найвищого рівня ризику):

1. Найнижчий рівень ризику - 6 балів: Планування та прогнозування, Маркетинг.
2. Середній рівень ризику - 7 балів: Інвестиційно-інноваційна діяльність.
3. Високий рівень ризику - 8 балів: Логістика.
4. Найвищий рівень ризику - 9 балів: Процес управління, Операційна діяльність.

Отже, з оцінки ризиків видно, що найбільш серйозні ризики пов'язані з операційною діяльністю та процесом управління. Необхідно, в подальшому, приділяти особливу увагу цим аспектам та розробляти стратегії їхнього управління та мінімізації ризиків підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни.

Здійснивши ідентифікацію основних ризиків господарської діяльності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» дослідимо можливості ймовірності настання банкрутства даного підприємства. Ймовірність настання банкрутства для підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» виступає найбільш небезпечним чинником впливу на виробничо-господарську діяльність, оскільки зниження платоспроможності зменшує довіру до підприємства у поточному та стратегічному періодах.

Найбільш доцільною для оцінювання можливості банкрутства підприємства є модель українського науковця Терещенка О.О. Дана модель включає важливі показники фінансового стану: коефіцієнт покриття, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт рентабельності операційного продажу за грошовим потоком, коефіцієнт оборотності позичкового капіталу, рентабельність власного капіталу, коефіцієнт оборотності оборотних активів. Дані представимо у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Оцінка ймовірності виникнення банкрутства підприємства
ПП «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за 2019-2023 рр. (за методикою
Терещенка О.О.)

Показник	Показник	Роки					Відхилення (+;-)	
		2019	2020	2021	2022	2023	2023/ 2019	2023/ 2022
Коефіцієнт покриття	X ₁	0,895	0,92	0,956	0,99	1,03	0,04	0,134
Коефіцієнт фінансової незалежності	X ₂	0,028	0,046	0,053	0,071	0,103	0,032	0,075
Коефіцієнт рентабельності операційного продажу за грошовим потоком	X ₄	0,011	0,011	0,012	0,012	0,000	0,000	0,000
Коефіцієнт оборотності позичкового капіталу	X ₆	1,851	1,985	2,675	3,331	3,91	0,579	2,059
Рентабельність власного капіталу	X ₉	0,593	0,366	0,356	0,356	0,302	-0,291	-0,053
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	X ₁₀	2,057	2,158	2,36	2,88	3,517	0,637	1,46
Незмінний показник (k = 1,387)	A ₀	-0,251	-0,287	-0,190	-0,006	0,175	0,637	1,460

Джерело: складено автором на фінансовій звітності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» представленої у додатках А-Г

Дані аналітичної таблиці 2.8. засвідчують зростання показників – коефіцієнту покриття (на 0,134 пункти за період 2022-2023 рр.), коефіцієнту фінансової незалежності (на 0,075 пункти за період 2022-2023 рр.), коефіцієнту оборотності позичкового капіталу (на 2,059 пункти за період 2022-2023 рр.). Зазначене відобразилося на узагальнюючому показнику Z і вплинуло на його зростання із -0,251 пункт у 2019 році до рівня 0,175 пунктів у 2023 році.

Проаналізуємо показник Z підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за 2019-2023 рр. у відповідності до моделі вітчизняного науковця Терещенка О.О. [28, с.227]:

$$Z_{2019} = 0,306 * 0,895 + 0,331 * 0,028 + 1,309 * 0,011 + 0,050 * 1,851 + 0,363 * 0,593 + 0,258 * 2,057 - 1,387 = -0,251 \text{ балів}$$

$$Z_{2020} = 0,306 * 0,92 + 0,331 * 0,046 + 1,309 * 0,011 + 0,050 * 1,985 + 0,363 * 0,366 + 0,258 * 2,158 - 1,387 = -0,287 \text{ балів}$$

$$Z_{2021} = 0,306 * 0,956 + 0,331 * 0,053 + 1,309 * 0,012 + 0,050 * 2,675 + 0,363 * 0,356 + 0,258 * 2,36 - 1,387 = -0,19 \text{ балів}$$

$$Z_{2022} = 0,306 * 0,99 + 0,331 * 0,071 + 1,309 * 0,012 + 0,050 * 3,331 + 0,363 * 0,356 + 0,258 * 2,88 - 1,387 = -0,006 \text{ балів}$$

$$Z_{2023} = 0,306 * 2,299 + 0,331 * 0,855 + 1,309 * (-0,009) + 0,050 * 13,159 + 0,363 * (-0,019) + 0,258 * 5,723 - 1,387 = 0,175 \text{ балів}$$

Динаміку показника Z підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за 2019-2023 рр. у відповідності до моделі вітчизняного науковця Терещенка О.О. подамо на рис. 2.4.

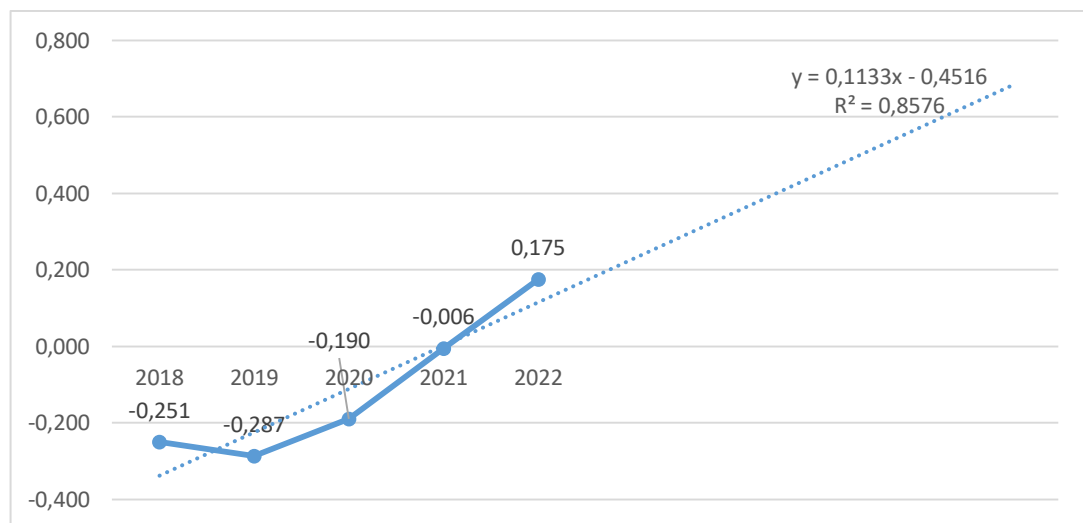

Рисунок 2.4. Поточний та прогнозний показник Z підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» у відповідності до моделі оцінювання банкрутства українського науковця Терещенка О.О.

Примітка: складено автором на фінансовій звітності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» представленої у додатках А-Г

Слід відмітити, що дана модель найбільше наближена до українських

умов та має реалістичне відображення фінансового стану підприємства. Шкала визначення фінансового стану підприємства за моделлю О.Терещенка має наступну характеристику подану у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Шкала визначення стану підприємства за моделлю О.Терещенка

Граничне значення коефіцієнта	Стан підприємства
$0 < Z < 1$	Існує загроза банкрутства
$1 < Z < 2$	Фінансова стійкість порушена
$Z > 2$	Банкрутство не загрожує

Джерело: складено автором на основі [53, с.24]

Отже, критичне значення показника Z у відповідності до моделі Терещенка О.О. складає 2 пункти, аналізуючи дані показника необхідно відмітити нестійку поточну ситуацію та значні ризики фінансово-господарської діяльності досліджуваного підприємства за період 2019-2023 рр. За останні роки, хоча і значення показника зростає, проте знаходиться на критично низькому рівні. Результати трендового аналізу вказуються на позитивні тенденції подальшого покращення фінансового стану та зниження ризиків виробничо-господарської діяльності, проте на дане зростання мають вплив чинники: зростання обсягів виробництва та реалізації продукції, модернізація основного капіталу, зростання кваліфікації персоналу, зниження рівня заборгованості підприємства, активна інвестиційна –інноваційна позиція підприємства, приріст ефективності системи управління.

В цілому, слід відзначити низькі значення показника Z (зростання із - 0,251 пункт у 2019 році до рівня 0,175 пунктів у 2023 році), що обумовлює значні ризики виробничо-господарської та фінансово-економічної діяльності підприємства. Відповідно, важливо реалізувати заходи, котрі стимулюватимуть зростання прибутковості діяльності підприємства, підвищення рівня ділової активності, і, як наслідок, зростання показників фінансової стійкості у стратегічній перспективі.

Висновки до розділу 2

Узагальнюючи результати проведеного дослідження представимо висновки до розділу 2:

1. Об'єктом дослідження виступає товариство з обмеженою відповідальністю «Тернопіль-Трикотаж ЛТД», яке реалізує свою діяльність у сфері виробництва та реалізації трикотажних виробів.

Узагальнивши основні показники фінансово-господарської діяльності досліджуваного підприємства важливо відмітити позитивні тенденції покращення господарської діяльності підприємства, що перш за все відобразилося на зростанні доходу від реалізації продукції, зростанні розмірів активів та власного капіталу, а також збільшенні чистого прибутку ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД».

2. Здійснивши оцінку показників фінансового стану підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» відзначено основні позитивні риси – прибутковість та рентабельність підприємства, зростання показників ліквідності та платоспроможності, ділової активності.

Поряд із цим, існують проблеми, котрі визначають наявність фінансових ризиків на підприємстві, зокрема: зростання рівня дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства, низька фінансова автономність підприємства, застаріння основного капіталу (використання старих технологій та підходів у виробництві продукції), низькі показники маневреності робочого капіталу.

Війна в Україні, котра почалася 24 лютого 2022 року, значних викликів та ризиків для досліджуваного підприємства не принесла, оскільки виробничий цикл та основні клієнти розташовувалися в Західній частині України де бойових дій не було, проте війна вплинула на фінансову спроможність споживачів продукції, що відобразилося на зниженні темпів зростання доходів від реалізації продукції даного підприємства.

3. Основні ризики для підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» зумовлені війною в Україні: зростання курсу національної валюти, обмеження

сировини та порушення логістичних ланцюгів, зниження купівельної спроможності населення, підвищення цін на нафту на світовому ринку, зниження попиту.

Щодо організації операційного процесу на ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД», то слід відзначити наступні ризики: найнижчий рівень ризику – 6 балів: планування та прогнозування, маркетинг; середній рівень ризику – 7 балів: інвестиційно-інноваційна діяльність.; високий рівень ризику – 8 балів: логістика; найвищий рівень ризику – 9 балів: процес управління, операційна діяльність.

Здійснивши дослідження показників фінансового стану підприємства та визначивши ймовірність настання банкрутства підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в роботі відмічено низькі значення показника Z (зростання із -0,251 пункт у 2019 році до рівня 0,175 пунктів у 2023 році), що обумовлює значні ризики виробничо-господарської та фінансово-економічної діяльності підприємства. Відповідно, важливо реалізувати заходи, котрі стимулюватимуть зростання прибутковості діяльності підприємства, підвищення рівня ділової активності, і, як наслідок, зростання показників фінансової стійкості у стратегічній перспективі.

РОЗДІЛ 3

МЕХАНІЗМИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ТЕРНОПІЛЬ-ТРИКОТАЖ ЛТД» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3.1. Заходи щодо удосконалення процесу прогнозування фінансових ризиків підприємства в умовах війни

У зв'язку з війною в Україні та внаслідок цього нестабільною економічною ситуацією в країні, прогнозування фінансових показників ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» стає не просто додатковим інструментом, а обов'язковою передумовою для виживання підприємства в умовах військових конфліктів і сучасного непередбачуваного середовища.

Дослідження майбутніх змін у фінансово-господарській діяльності та фінансовому стані ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД», а також розробка стратегічних заходів для коригування ризиків, мають велике значення для формування сучасної ринкової стратегії підприємства, яка б акцентувалася на досягненні результатів.

Прогнозні показники надають підприємству можливість стратегічного планування фінансового розвитку, уникаючи суттєвих помилок та втрат. Вони допомагають аналізувати обґрунтованість майбутніх витрат та отримувати максимальну вигоду в угодах із клієнтами, партнерами, постачальниками та банками.

Відсутність таких прогнозних даних може призвести до неправильних кроків, які загрожують втратою позицій на ринку, фінансової нестабільності або навіть банкрутства для ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» у довгостроковій перспективі.

Планування та прогнозування є надзвичайно важливими аспектами у керівництві фінансовими аспектами ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД». У цьому процесі основними факторами є прибутковість, наявність власних фінансових ресурсів, розумне розподілення основних та оборотних активів,

платоспроможність і ліквідність.

Прогнозування цих показників дозволяє підприємству розраховувати на стабільність у своїй діяльності. Ці показники є основою для прийняття позитивних рішень кредиторами стосовно надання позикових коштів підприємству, залучення нових інвесторів та забезпечення росту ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД».

Передбачення передусім орієнтоване на прогноз обсягу фінансових ресурсів, які надходитимуть у розпорядження підприємства у майбутньому. Серед цих ресурсів важливі такі елементи, як прибуток підприємства, який залишається після сплати всіх податків і обов'язкових платежів, і амортизаційні відрахування, які компенсуються через ціни на продукцію [39, с. 49].

Зважаючи на те, що прогнозування ринкової ситуації на короткий термін є складним завданням, а використання трендового моделювання на короткий період може бути неефективним, вважаємо за доцільне використовувати адаптивні ситуаційні методи для управління фінансами ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД».

Основною особливістю таких методів є можливість змінювати коефіцієнти побудованої моделі залежно від нової інформації, тобто пристосовувати моделі до останніх даних. Такими принципами відзначаються методи, що базуються на експоненційному згладжуванні [19].

У випадку ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» змінні, такі як чистий дохід, валовий прибуток і чистий прибуток, представляються як функції часу у вигляді поліномів (відповідно до формули (3.1)):

$$Y_1 = \alpha_0 + \alpha_1 t + \alpha_2 t^2 + \dots + \alpha_\lambda t^\lambda, \quad (3.1)$$

де $\alpha_0, \alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_\lambda$ – параметри; t – період; λ – ступінь полінома.

Оцінки параметрів $\alpha_0, \alpha_1, \alpha_2, \dots, \alpha_\lambda$ можна одержати за допомогою методу найменших квадратів.

Використовуючи матричні позначення, систему нормальних рівнянь можна записати у вигляді: $T'j = T' \cdot Ta$, при цьому прогнозування фінансових результатів діяльності на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» подамо на рис.3.1-3.3.

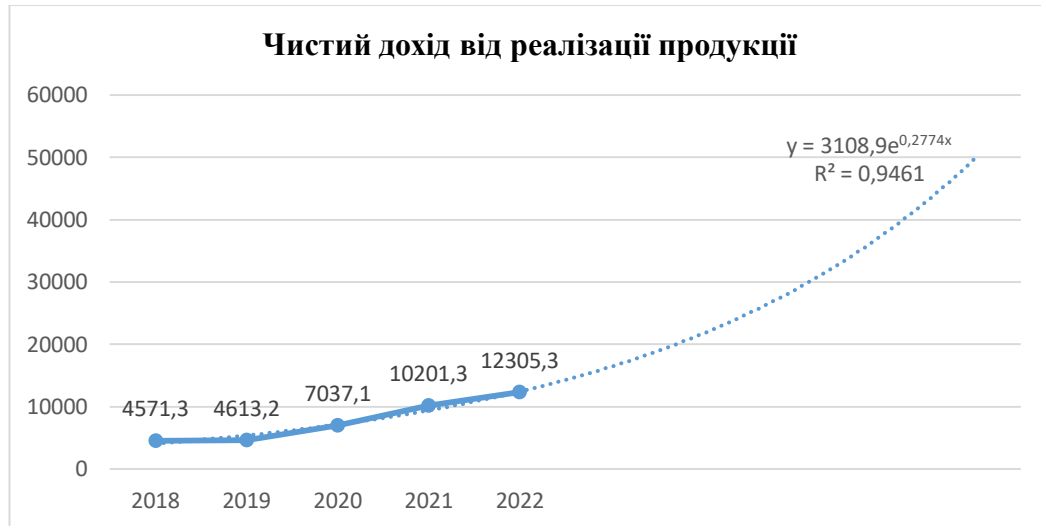

Рисунок 3.1. Фактичні і прогнозні рівні чистого доходу від реалізації продукції ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД», тис.грн.

Джерело: самостійна розробка автора

Рисунок 3.2. Фактичні і прогнозні рівні валового прибутку на підприємстві ПП «Тернопіль-Трикотаж ЛТД», тис.грн.

Джерело: самостійна розробка автора

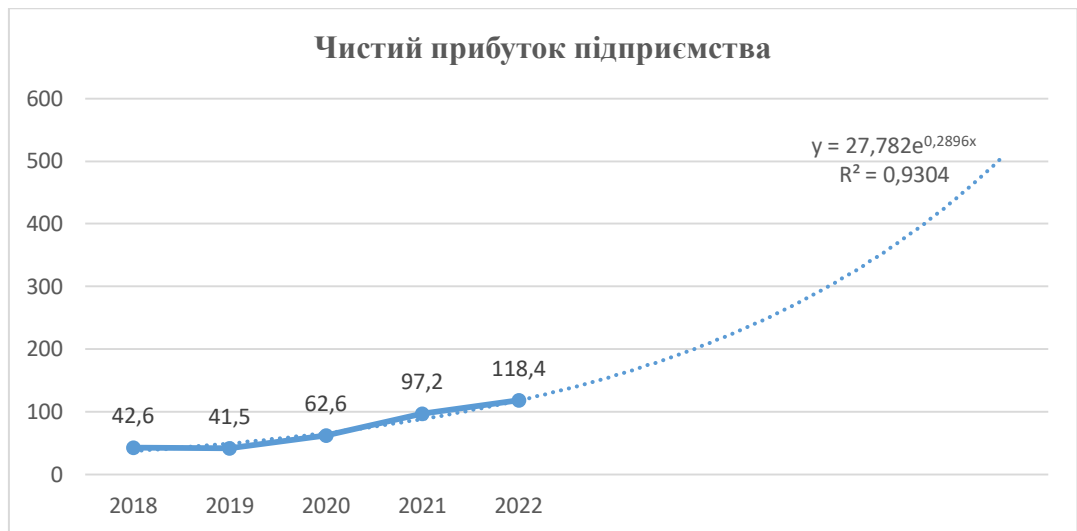

Рисунок 3.3. Фактичні і прогнозні рівні чистого прибутку на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД», тис.грн.

Джерело: самостійна розробка автора

Результати застосування експоненційного згладжування вказують на те, що прогноз фінансового стану ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» стабільний, і правильне управління фінансами під час його діяльності сприяє досягненню виробничих планів та забезпеченню потреб у ресурсах. Прогнозування фінансового стану і ризиків у фінансово-господарській діяльності ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» показує обнадійливі перспективи, адже спостерігатиметься зростання основних фінансових показників.

Далі слід розглянути схему удосконалення процесу прогнозування фінансових ризиків для ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» і розглянемо, які фактори і події можуть впливати на фінансовий стан цього підприємства.

Впровадження системи контролю та передбачення фінансових ризиків в ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» сприятиме зменшенню ймовірності виникнення фінансових криз і підвищенню прибутковості підприємства.

Зменшення фінансових ризиків для ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» може бути досягнуто двома способами. Перший - встановлення і дотримання внутрішніх фінансових стандартів під час планування та здійснення фінансових операцій або управління фінансовою діяльністю підприємства

взагалі. Другий - використання зовнішнього страхування.

Рисунок 3.4 Система заходів щодо удосконалення прогнозування фінансових ризиків на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни

Джерело: самостійна розробка автора

Отже, мінімізація фінансових ризиків у діяльності ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» є важливою на кожному етапі виробництва, розподілу, обміну та споживання продукції. Без належного механізму нейтралізації фінансових ризиків важко забезпечити стабільність і ефективність виробничих процесів та підтримувати належний життєвий рівень населення.

Процес виявлення та управління фінансовими ризиками в умовах війни можна поділити на наступні етапи: здійснити аналіз чинників впливу в умовах війни, здійснити оцінку впливу чинників на операційну діяльність, визначення ступеня відхилень фінансово-економічних результатів діяльності ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД», і, як наслідок, вибір напрямів управління

фінансовими ризиками: впровадження механізму нейтралізації фінансових ризиків (страхування, хеджування, екаутинг).

3.2. Удосконалення системи ідентифікації та нейтралізації ризиків на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни

Необхідно відмітити, що система нейтралізації ризиків підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни не зазнала суттєвих змін, оскільки, в більшості, операційні та логістичні процеси реалізовувані на підприємстві не були порушені. Контекст управління економічними ризиками починаючи із 2016 року на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» передбачає наявність взаємопов'язаних етапів ідентифікації, аналізу міри впливу, визначення заходів нейтралізації та повноцінного контролю за економічними ризиками (рис. 3.5).

Рисунок 3.5. Основні етапи управління та нейтралізації економічних ризиків господарської діяльності на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни

Джерело: самостійна розробка автора

На початкових етапах зазвичай відбувається виявлення та ідентифікація ступеня ризику, котрий впливає на підприємство ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД». Всі подальші дії з оцінкою ризиків та їх можливим впливом на формування конкурентного потенціалу спрямовані на взаємодію з основними видами економічних ризиків, котрі виникають на підприємстві (ЕР), а саме: виробничими (ВР), комерційними (КР) та фінансовими ризиками (ФР) (рис. 3.6).

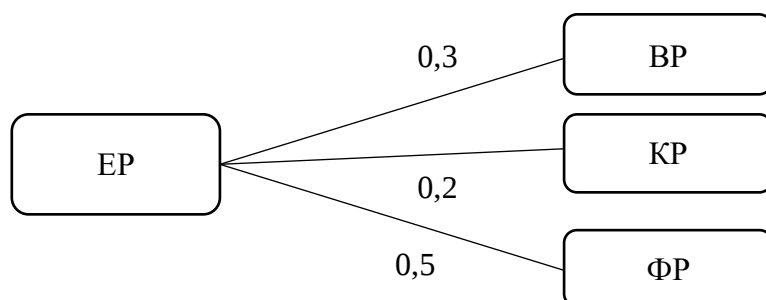

Рисунок 3.6. Різновиди та ступінь впливу ризиків на діяльність підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни
Джерело: самостійна розробка автора

Деталізоване «дерево» виробничих ризиків представимо на рис.3.7.

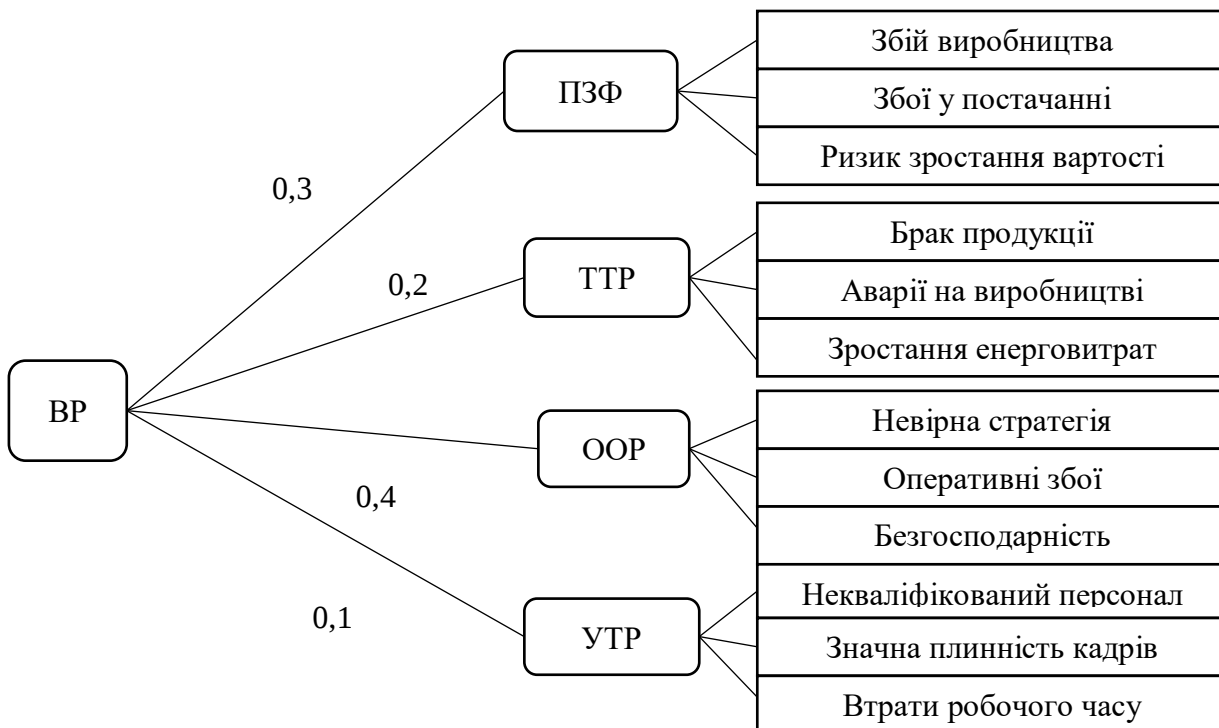

Рисунок 3.7. «Дерево» можливостей формування виробничого ризику підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни
Джерело: самостійна розробка автора

Відповідно, виробничі ризики досліджуваного підприємства утворюються внаслідок ймовірності настання: постачальницько-збутових (ПЗР), техніко-технологічних (ТТР), організаційно-оперативних (ООР), управлінсько-трудових (УТР) ризиків. При цьому, найбільша ймовірність настання ризиків організаційно-оперативних – 40% та постачальницько-збутових – 30% від загального впливу ризиків.

Не менш важливою є ідентифікація ризиків, котрі пов'язані із комерційною роботою, тобто несприятливі події пов'язані із маркетингом (маркетингові), рекламою (рекламно-договірні), просування продукції чи послуг (реалізаційні ризики). Деталізоване «дерево» комерційних ризиків представимо на рис. 3.8.

Рисунок 3.8. «Дерево» можливостей формування комерційного ризику підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни
Джерело: самостійна розробка автора

Найбільш вагомими є вплив маркетингових ризиків – 30%, які обумовлені невірно обраними методами маркетингу, недостатньою

репрезентативністю вибірки, помилковими результатами дослідження. Рекламно-договірні ризики (40% від загального обсягу впливу) обумовлені неправильною сегментацією та неправильною вибіркою, помилковою стратегією продажу, зниженням загальноринкових цін та неповнотою мережі збуту продукції на підприємстві. Також значними є реалізаційні ризики (30%), що передбачає порушення найбільш важливих принципів маркетингу, розірвання контрактів із контрагентами, непередбачуваною конкуренцією на ринку. Фінансовий ризик можна визначити як можливість зазнати втрат у фінансових ресурсах підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни внаслідок проведення фінансових операцій у ході фінансово-господарської діяльності. Існує чотири різновиди фінансових ризиків – фінансово-кредитні, фінансово-інвестиційні, відсоткові за інвестиціями та ризики фінансової стійкості та ліквідності.

Деталізоване «дерево» фінансових ризиків підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни представимо на рис. 3.9.

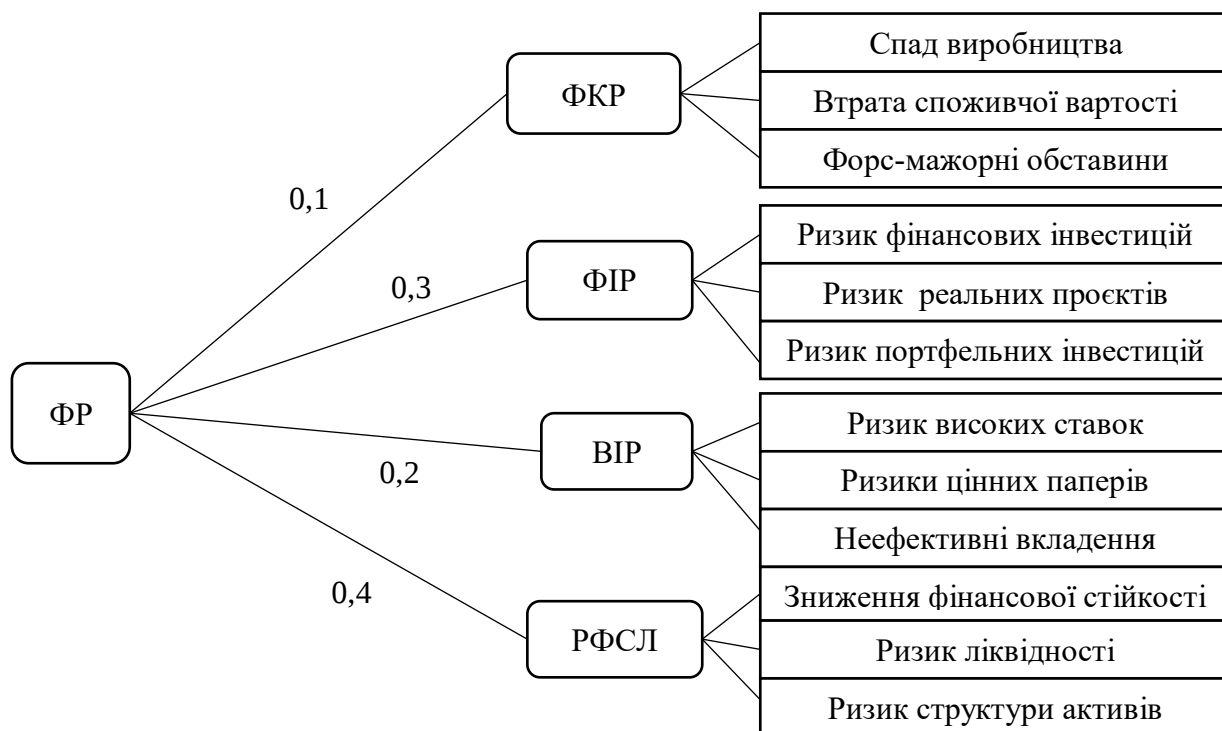

Рисунок 3.9. «Дерево» можливостей формування фінансового ризику підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни

Джерело: самостійна розробка автора

Використання дерев логічних можливостей у дослідженнях дозволить ефективно візуалізувати та аналізувати складні логічні зв'язки та можливості системи. Це надає можливість оперативно, швидко та наглядно проводити експертне опитування, а також встановлювати рівні різних компонентів системи. З допомогою дерев логічних можливостей можна візуалізувати різні сценарії подій та їхні наслідки, що допомагає прогнозувати стан системи в залежності від різних вхідних даних та обставин.

Оперуючи такими деревами, можна швидко аналізувати різні можливі варіанти та приймати обґрунтовані рішення. Загалом, використання дерев логічних можливостей у дослідженнях дозволяє покращити якість експертного опитування, забезпечити більш точне та надійне прогнозування стану системи на основі реальних обставин, а також полегшити визначення рівнів та взаємозв'язків між різними складовими системи.

Поряд із ідентифікацією ризиків через формування «дерева» можливостей підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни важливою є система оцінки економічних ризиків. В умовах значних ризиків спричинених війною важливим аспектом є здійснення економічної оцінки ризиків господарської діяльності, а також виявлення ступеня впливу ризику на результати господарської діяльності підприємства.

Перш за все сформуємо матрицю показників стійкості підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» до ризиків господарської діяльності використовуючи формулу 3.1. [59, с.132]:

$$R = rij, \quad (3.1)$$

де rij – значення j -го показника для i -го підприємства $i = \overline{1, n}$, $j = \overline{1, m}$.

На наступному етапі здійснимо стандартизацію показників, котрі забезпечують стійкість підприємства до ризику використовуючи формулу 3.2.:

$$z_{ij} = \frac{r_{ij} - \bar{r}_j}{\sigma_j}, \quad (3.2)$$

де r_j – середнє значення j -го показника; σ_j – середньоквадратичне

відхилення j -го показника.

На третьому етапі визначаються еталонні значення показників із розподілом на стимулюючі та дестимулюючі фактори. Стимулюючі фактори (економічна та фінансова стабільність, зростання фінансових результатів, наявність матеріально-технічної бази, кваліфікований персонал) сприяють зниженню ризиків та підвищують стійкість підприємства до них. Натомість, дестимулюючі фактори, такі як зміна курсу валют, зростання закупівельних цін, фінансова залежність та зниження прибутковості підприємства, збільшують ризики та послаблюють стійкість підприємства до негативних впливів.

В даному випадку повинні для стимулюючих показників визначатися максимальні значення, а для дестимулюючих мінімальні:

$$Z_{0j} = \begin{cases} \min(rij), j \notin J \\ \max(rij), j \in J' \end{cases} \quad (3.3)$$

де J – множина показників-стимуляторів.

На четвертому етапі дослідимо відстані між еталонними показниками у відповідності до фактичних значень j -го показника i -го підприємства використовуючи формулу Евкліда:

$$C_{i0} = \sqrt{\sum_{j=1}^n (1 - \frac{z_{ij}}{z_{0j}})^2}, \quad (3.4)$$

Розрахунок значення стійкості підприємства до ризиків визначимо за формулою 3.5:

$$S_0 = \sqrt{\frac{1}{m} \times \sum_{i=1}^n (C_{i0} - \overline{C_0})^2}, \quad (3.5)$$

Узагальнюючий розрахунок стійкості підприємств до ризиків здійснюється за формулою середньої геометричної:

$$K_{i \text{ стій}} = \sqrt{K_{i \text{ Б-С}} \times K_{i \text{ С-С}}}, \quad (3.6)$$

Узагальнюючий показник слугує каталізатором для оцінки рівня ризику підприємства: зі збільшенням значення показника $K_{i \text{ стій}}$ (наближенням його до одиниці) зменшується ступінь ризику та зростає рівень стійкості підприємства. Для визначення рівня ризику використовується універсальна

шкала Харрінгтона (таблиця 3.1), яка дозволяє через відповідне значення показника оцінити ступінь ризику реалізації фінансово-господарських операцій підприємства.

Таблиця 3.1

Шкала Харрінгтона

Інтервали	Оцінка
0,8-1	Абсолютна (А)
0,63-0,8	Нормальна (Н)
0,37-0,63	Задовільна (З)
0,2-0,37	Критична (Кр)
0-0,2	Катастрофічна (К)

Джерело: складено автором на основі [22, с.91]

Проведемо ідентифікацію ризиків, пов'язаних із реалізацією основних бізнес-процесів у господарській діяльності ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД», та узагальнено визначимо інтервали ризиків відповідно до шкали Харрінгтона (рис. 3.10).

Процеси Ресурси	Виробництво продукції (1)	Використання нових технологій (2)	Автоматизація операційної діяльності (3)	Організація управління (4)	Маркетингові заходи (5)	Всього
Матеріально-технічні (1)	0,193*	0,145	0,283	0,204	0,175	1
Трудові (2)	0,225	0,195	0,215	0,185	0,18	1
Фінансові (3)	0,195	0,202	0,255	0,205	0,143	1
Інформаційні (4)	0,103	0,165	0,201	0,271	0,26	1
Часові (5)	0,284	0,293	0,046	0,135	0,242	1
Всього	1	1	1	1	1	1

Рисунок 3.10. Матриця стійкості підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни

*-відсоток використання ресурсів для реалізації бізнес-процесів

Джерело: самостійна розробка автора

Використовуючи засоби MS EXCEL «КОРРЕЛ» проаналізуємо відстані між показниками та визначимо показник стійкості підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» до ризиків виходячи із визначеної матриці стійкості підприємства, а також вхідних параметрів моделі (рис 3.11).

1	0	0	0	0
0,291	1	0	0	0
0,289	0,303	1	0	0
0,205	0,127	0,196	1	0
0,119	0,104	0,158	0,292	1

Рисунок 3.11. Матриця оцінки стійкості підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» до ризиків

Джерело: розраховано автором із використанням засобів MS EXCEL

Результати аналізу свідчать про те, що показник фінансової стійкості ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» щодо ризиків є недостатньо високим, оскільки значення показника варіюються від 0,196 до 0,303 пунктів, що відповідає зоні «критичного ризику».

Важливим завданням у стратегічному періоді є зосередження зусиль на підвищенні показника стійкості підприємства. Завершальним етапом є контроль за реалізацією основних бізнес-процесів у господарській діяльності ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД». Контроль передбачає кілька етапів та альтернативні дії під час реалізації ключових бізнес-процесів. Схематичне зображення організації контролю представлено на рисунку 3.12.

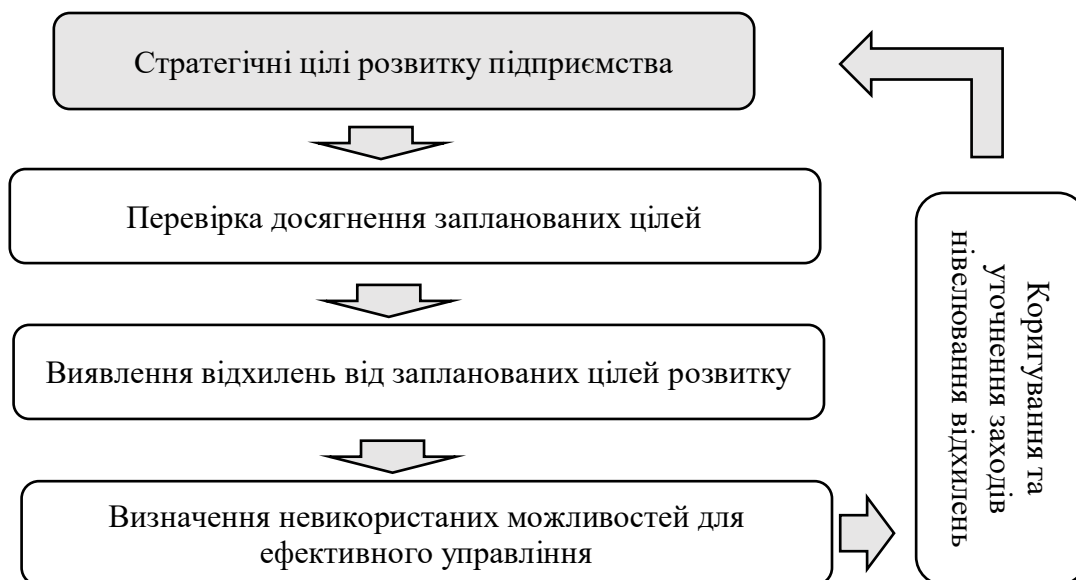

Рисунок 3.12. Контроль та коригування цілей розвитку підприємства
ПП «Тернопіль-Трикотаж ЛТД»

Джерело: самостійна розробка автора

Ризики господарської діяльності створюють подальшу невизначеність та можливі відхилення в реалізації основних бізнес-процесів. Основними аспектами контролю в цьому контексті повинні бути: а) перевірка досягнення запланованих цілей; б) виявлення відхилень від поставлених цілей розвитку; в) ідентифікація ризиків та невикористаних можливостей для підвищення ефективності управління та розвитку; г) коригування і уточнення заходів, спрямованих на нейтралізацію відхилень.

Лише комплексний підхід до управління ризиками господарської діяльності на ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах воєнного часу дозволить підприємству вийти з кризи та сформувати ефективну модель господарської діяльності на перспективу.

3.3. Реалізація внутрішнього аудиту на підприємстві – засіб локалізації ризиків основних операційних процесів

Внутрішній аудит визначається як незалежна та об'єктивна діяльність, що надає послуги з впевненості та консультацій, які сприяють покращенню функціонування організації та підвищенню її ефективності [30]. Він є важливим інструментом, який дозволяє підприємствам досягати своїх стратегічних цілей шляхом систематичного та структурованого підходу до оцінки та вдосконалення ефективності процесів управління ризиками, контролю та корпоративного управління. Існує кілька підходів до розвитку концепції внутрішнього аудиту в підприємствах. Він може розглядатися як:

- підсистема внутрішнього контролю, що є характерним для більшості українських підприємств у контексті військових дій та ризиків, які вони створюють;
- підсистема ризик-менеджменту, де лідерами в застосуванні є закордонні підприємства.

Основні етапи розвитку внутрішнього аудиту в контексті підвищення рівня інтеграції в систему управління ризиками підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» під час війни представлені в таблиці 3.2.

Етапи внутрішнього аудиту в системі управління підприємством ТОВ
«Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни

Етапи розвитку внутрішнього аудиту			
Контроль, що базується на внутрішньому аудиті	Управлінський процес, що базуються на внутрішньому аудиті	Внутрішній аудит спрямований, в тому числі на оцінку ризиків	Аудит інтегрований в систему ризик-менеджмент підприємства
Завдання внутрішнього аудиту			
- дотримання законів і правил - оцінка показників фінансової звітності - виконання певних завдань під час окремих управлінських процедур	- визначення ефективності та ключових чинників результативності операційної діяльності	- виявлення ризиків та їх контроль в місцях виникнення	- формування портфеля ризиків в масштабі всього підприємства, на кожному рівні та підрозділі - забезпечення збереження та збільшення вартості підприємства.

Джерело: складено автором на основі [30]

Підвищення інтеграції внутрішнього аудиту в систему управління супроводжується розширенням інформаційної бази, на якій ґрунтуються сучасні управлінські рішення, професійними даними про операційну діяльність та фінансовий стан. Це забезпечує можливість врахування більшого спектра ризиків. Внаслідок такої взаємодії внутрішній аудит отримує реальний доступ до формування управлінських рішень. Таким чином, управлінці повинні враховувати думки фахівців з внутрішнього аудиту, щоб підвищити свою ефективність.

Отже, підсистема внутрішнього аудиту підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» виконує роль механізму зворотного зв'язку в рамках сучасної системи управління ризиками, зокрема у контролі звітності та оцінці ефективності операційної діяльності.

При оцінці процесу управління ризиками внутрішні аудитори підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» можуть розглядати наступні питання, які представлені на рисунку 3.13.

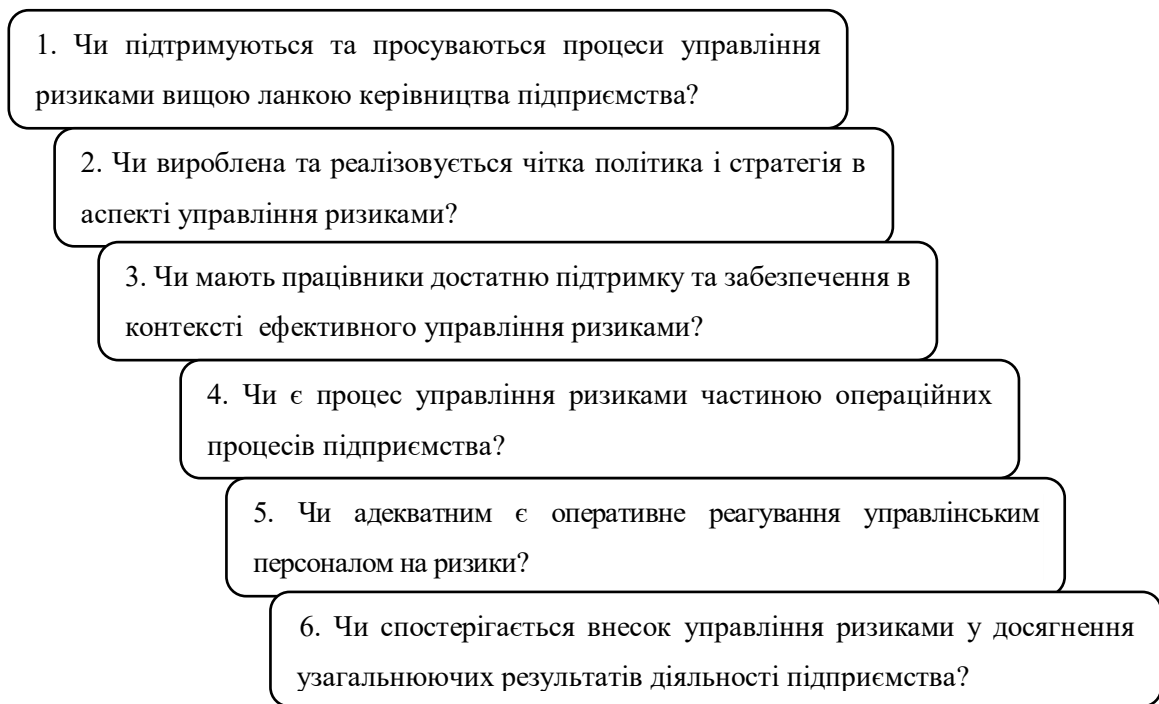

Рисунок 3.13. Питальник для проведення внутрішнього аудиту управління ризиками на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни

Джерело: самостійна розробка автора

Відповіді на наведені питання сприятимуть кращому розумінню ефективності реалізації внутрішнього контролю щодо ідентифікації та подальшого управління ризиками основних бізнес-процесів. Для цього планується провести опитування управлінського персоналу та працівників ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД», які залучені до реалізації ключових бізнес-процесів підприємства (рис.3.14). Результати дослідження, що стосуються внутрішнього аудиту, будуть представлені в додатку Л.

Згідно з отриманими даними, виявлено, що в середньому 60% питань, включених у запропонований запитальник, демонструють позитивні результати. Однак 40% питань, пов'язаних із ідентифікацією та управлінням ризиками, залишаються без відповіді, що свідчить про наявні проблеми в управлінні та визначає необхідність впровадження зазначених процесів у системі управління ризиками на даному підприємстві.

Досліджуючи основні проблеми підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД», щодо реалізації системи управління ризиками отримано

негативні відповіді на питання, щодо:

Рисунок 3.14. Результати дослідження системи внутрішнього аудиту підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД»

Джерело: самостійна розробка автора

перше питання - наявності економічних ризиків, котрі можуть мати негативні наслідки для підприємства та які не повністю контролюються, управлінським персоналом підприємства не встановлюється критерії прийняття ризиків, працівники не діють на випередження, щодо управління ризиками;

друге питання – відсутність інтеграції внутрішніх процедур із управління ризиками у операційні процеси;

третє питання – відсутність заохочення працівників для реалізації більш ефективних способів управління ризиками; відсутність чіткого розподілу працівників, щодо управління та нівелювання ризиків;

четверте питання – не переглядаються заходи із забезпечення моніторингу відповідності, пропорційності і витрато-ефективності основних бізнес-процесів, керівництво за порадами не звертається щодо надання кваліфікованих рекомендацій в аспекті підтримки та впровадження надійних процесів і систем управління ризиками;

п'яте питання – спостерігається зниження шкоди від малоймовірних та

непередбачуваних подій, не досягнуто успіхи від реалізації планів дій у непередбачуваних обставинах і планів із забезпечення безперебійного функціонування підприємства, не досить чіткою є підзвітність за ключові управлінські рішення;

шосте питання – не забезпечено досягнення проміжних та стратегічних цілей підприємства, не спостерігається зменшення кількості коментарів у засобах масової інформації про невдачі, спровоковані недоліками в управлінні ризиками.

Відповідно, в стратегічній перспективі важливо усунути зазначені прогалини в системі управління ризиками підприємства. Необхідно зосередити увагу на вирішенні проблемних питань, налагоджуючи конструктивну взаємодію між управлінським персоналом і ключовими працівниками основних бізнес-процесів, що сприятиме покращенню якісного управління ризиками в ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД».

Висновки до розділу 3

Узагальнюючи результати проведеного дослідження представимо висновки до розділу 3:

1. У зв'язку з війною в Україні та внаслідок цього нестабільною економічною ситуацією в країні, прогнозування фінансових показників ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» стає не просто додатковим інструментом, а обов'язковою передумовою для уникнення ризиків та виживання підприємства в умовах військових конфліктів і сучасного непередбачуваного середовища. Основними аспектами прогнозування повинні стати прибутковість, наявність власних фінансових ресурсів, розумне розподілення основних та оборотних активів, платоспроможність і ліквідність. Прогнозування цих показників дозволяє підприємству розраховувати на стабільність у своїй діяльності. Ці показники є основою для прийняття позитивних рішень кредиторами стосовно надання позикових коштів підприємству, залучення нових інвесторів та забезпечення росту ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД».

2. Етапність управління ризиками на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» повинна бути наступною: виявлення ризиків господарської діяльності, формування механізмів управління ризиками, ідентифікація впливу ризиків на діяльність підприємства, оцінка ступеня впливу ризику на підприємство, заходи нейтралізації ризиків підприємства, контроль виконання заходів нейтралізації, прийняття подальших управлінських рішень нейтралізації. При цьому, для ідентифікації ризиків пропонується використовувати дерево логічних можливостей. Використання дерев логічних можливостей у дослідженнях дозволить ефективно візуалізувати та аналізувати складні логічні зв'язки та можливості системи. Це надає можливість оперативно, швидко та наглядно проводити експертне опитування, а також встановлювати рівні різних компонентів системи. Для оцінювання рівня ризиків пропонується використовувати узагальнюючий розрахунок стійкості підприємств до ризиків здійснюється за формулою середньої геометричної, а для визначення рівня ризику використаємо шкалу Харрінгтона.

Завершальним етапом є контроль за ризиками, котрі виникають в системі управління. Основні акценти контролю: а) перевірка досягнень запланованих цілей; б) виявлення відхилень від запланованих цілей розвитку; в) визначення ризиків та невикористаних можливостей для ефективного управління та розвитку; г) коригування та уточнення заходів нівелювання відхилень.

3. Для локалізації ризиків господарської системи важливо реалізовувати внутрішній аудит управління ризиками. Основні напрями внутрішнього аудиту передбачають орієнтовані на опитування керівного персоналу та працівників підприємства, щодо якості та ефективності реалізації системи управління ризиками. Результати дослідження та опитування працівників показали те, що в середньому 60% питань із запропонованого запитальнику мають позитивний результат, проте 40% питань, щодо ідентифікації та управління ризиками залишаються невирішеними, що створює значні проблеми в управлінні та визначає необхідність впроваджувати зазначені процеси в управлінні ризиками на даному підприємстві.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1. Охорона праці на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД»

Організація охорони праці на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» здійснює служба охорони праці. Служба охорони праці даного підприємства опрацьовує ефективну цілісну систему управління охорони праці підприємства; сприяє удосконаленню діяльності кожного структурного підрозділу і кожної посадової особи; проводить оперативно-методичне керівництво роботою з охорони праці; розробляє разом зі структурними підрозділами підприємства комплексні заходи щодо досягнення нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища (підвищення існуючого рівня охорони праці, якщо встановлені норми досягнуті), а також розділ «Охорона праці» у колективному договорі; проводить для працівників вступний інструктаж з питань охорони праці [63, с.127].

Інженер з охорони праці підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД»:

- здійснює контроль за дотриманням у підрозділах підприємства законодавчих та інших нормативних актів з охорони праці, за наданням робітникам встановлених пільг і компенсацій за умовами праці;
- вивчає умови праці на робочих місцях, готує і вносить пропозиції щодо розроблення і упровадження більш досконалих конструкцій обгороджувальної техніки, запобіжних і блокувальних пристроїв, інших засобів захисту від впливу небезпечних і шкідливих виробничих чинників;
- разом з іншими підрозділами підприємства проводить роботу з атестації та сертифікації робочих місць і виробничого устаткування на відповідність вимогам охорони праці;
- бере участь у розробленні заходів щодо запобігання професійним захворюванням і нещасним випадкам на виробництві, поліпшення умов праці

і доведення їх до вимог нормативних правових актів з охорони праці, а також надає організаційну допомогу з виконання розроблених заходів;

- проводить вступні інструктажі з охорони праці з усіма, хто приймається на роботу, приїждить у відрядження, учнями і студентами, які прибули на проходження виробничого навчання або практику;

- бере участь у складанні розділу «Охорона праці» колективного договору, у розслідуванні випадків виробничого травматизму, професійних і виробничо-обумовлених захворювань, вивчає їх причини, аналізує ефективність впроваджуваних заходів щодо їх запобігання;

- складає звітність з охорони праці за встановленими формами і у відповідні терміни.

Досліджуючи фінансування заходів охорони праці на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» необхідно відмітити, що спрямовується 0,5% від загального фонду оплати праці на підприємстві (таблиця 4.1).

Таблиця 4.1

Фінансування заходів охорони праці на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» за період 2019-2023 рр.

Фонд оплати праці, тис.грн.					Сума фінансування 0,5% від ФОП, тис.грн.					Абсолютне відхилення, тис.грн	
2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023	2023 -2019	2023-2022
1906,5	2211,2	2349,5	3105,1	3395,2	9,53	11,06	11,75	15,53	16,98	7,44	1,45

Примітка: складено автором на фінансовій звітності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» представленої у додатках А-Г

Досліджуючи обсяги фінансування заходів з охорони праці на підприємстві необхідно відмітити динаміку до зниження загального обсягу фінансування, зокрема якщо у попередньому періоді (2019 році) показник становив 9,53 тис. грн., то у звітному періоді (2023 році) складає 16,98 тис. грн., відповідний показник збільшення за останніх роки становить 7,44 тис. грн., при цьому за останні два роки значення зростання показника складало

1,45 тис.грн. Використання коштів спрямовується на забезпечення заходів з охорони праці досліджуваного підприємства.

Нормування та контроль шуму на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» здійснюється згідно Постанові №37 від 01.12.99 р. ДСН 3.3.6.037-99 «Санітарні норми виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку». Шум - це коливання звукової хвилі в звуковому діапазоні, що характеризується змінною частотою і амплітудою, непостійні в часі, які не несуть корисної інформації людині. Шум також впливає безпосередньо на різні відділення головного мозку, змінюючи нормальні процеси вищої нервової діяльності працівників ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» [3, с.114].

Шум, особливо непостійний (коливальний, переривчастий, імпульсний) погіршує здатність до виконання точних робочих операцій, утруднює сприйняття інформації. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) відзначає, що найбільш чутливими до впливу шуму є такі операції, як збір інформації, складання і мислення. Несприятливий вплив шуму на працюючу людину призводить до зниження продуктивності праці, створюються передумови для виникнення нещасних випадків та аварій. Все це визначає велике економічне і оздоровче значення заходів по боротьбі з шумом.

Рівень шуму на робочому місці програмістів, бухгалтерів і операторів ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» не повинен перевищувати 50дБ, а в залах обробки інформації на обчислювальних машинах - 65дБ. Для зниження рівня шуму стіни і стеля офісного приміщення ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» фанеровані звукопоглинальними матеріалами. Рівень вібрації в приміщенні понижений шляхом встановлення устаткування на спеціальні віброізолятори. Вікна офісу метало-пластикові, які не пропускають шуму з вулиці.

4.2. Проведення оцінки можливості виникнення вторинних уражаючих чинників на об'єкті і заходи щодо їх обмеження та зниження уражаючої дії

Вторинними вражаючими факторами на підприємстві ТОВ «Тернопіль-

Трикотаж ЛТД» є пожежі, вибухи, затоплення, забруднення атмосфери та місцевості і т. ін. Втрати від вторинних вражаючих чинників у ряді випадків можуть значно перебільшувати втрати, які одержує господарство в результаті дії первинних чинників, притаманних більшості надзвичайних ситуацій.

Джерела вторинних вражаючих чинників на об'єкті і в небезпечному віддаленні від нього повинні виявлятися заздалегідь з метою завчасного прийняття заходів, що направлені на виключення чи зменшення вражаючої дії.

Оцінка стійкості об'єктів до дії вторинних вражаючих чинників на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» проводиться в такій послідовності [63, с.95]:

- виявляють всі можливі джерела вражаючих чинників, як внутрішні, так і зовнішні;
- визначають найкоротшу відстань від об'єкта до кожного джерела вторинного ураження (на місцевості або на мапі чи плані);
- визначають характер вражаючої дії вторинного фактора (пожежа, затоплення, загазованість т. ін.);
- встановлюють чи вираховують час від моменту появи до моменту початку дії на об'єкт вторинного вражаючого фактора;
- визначають тривалість дії вражаючого фактора й можливі розміри втрат.

Одержані результати аналізують і роблять конкретні висновки для розробки організаційних, інженерно-технічних та технологічних заходів щодо виключення або обмеження дії на роботу об'єкта вторинних вражаючих чинників. Для об'єктів, які мають великі холодильники й подібні до них установки, захист від СДОР має велике значення, оскільки в цих установках застосовуються летючі речовини, наприклад аміак у великій кількості (декілька тон або десятки тон).

Основними заходами захисту від вторинних чинників на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» є такі: вивіз наднормативних запасів паливно-мастильних матеріалів та СДОР на безпечну відстань від об'єкта;

заглиблення або обвалування ємностей з паливно-мастильними матеріалами та сильнодіючими речовинами, що підвищує стійкість ємностей і виключає розтікання речовин на ґрунті, внаслідок чого зменшується радіус їх вражаючої дії; зміна технологічного процесу з метою заміни паливної та вибухової сировини; будівництво захисних дамб для запобігання затопленню території об'єкта; підготовка та раціональне розміщення засобів захисту, знезаражування території і обладнання від СДОР та ін.

Підвищення стійкості роботи ОГД досягається завчасним проведенням комплексу інженерно-технічних, технологічних та організаційних заходів, які спрямовані на максимальне зниження дії вражаючих чинників і створення умов для ліквідації наслідків НС.

Інженерно-технічні заходи — це комплекс робіт, що забезпечують підвищення стійкості виробничих будинків і споруд, обладнання, комунально-енергетичних систем [56, с.74].

Технологічні заходи забезпечують підвищення стійкості роботи об'єктів шляхом зміни технологічного процесу, що сприяє спрощенню виробництва продукції та усуває можливість виникнення вторинних вражаючих чинників.

Організаційні заходи передбачають розробку і планування дій керівного складу служб і формувань ЦЗ щодо захисту робітників і службовців підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД», проведення РІНР, відновлення виробництва.

4.3. Забезпечення управління ЦЗ та реагуванням на НС на підприємстві (цеху) відповідного профілю (за напрямками підготовки)

Від ефективності розроблення та впровадження в життя заходів із запобігання та ліквідації надзвичайної ситуації в разі її виникнення залежатиме життя та здоров'я персоналу та відвідувачів цих підприємств і розміри заподіяної шкоди. Відповідно до Кодексу цивільного захисту України, підготовка персоналу на підприємствах, незалежно від форм власності, до дій у надзвичайних ситуаціях здійснюється за спеціально

розробленою схемою заходів захисту населення та території.

Для підприємств (і у досліджуваному підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД») система заходів захисту від надзвичайних ситуацій включає: планування та здійснення необхідних заходів для захисту своїх працівників, об'єктів господарювання; розроблення планів локалізації та ліквідації аварій з подальшим погодженням з Державною службою України з надзвичайних ситуацій; підтримання у готовності до застосування сил і засобів із запобігання виникненню та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; створення та підтримання матеріальних резервів для попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій; забезпечення своєчасного оповіщення своїх працівників про загрозу виникнення або при виникненні надзвичайної ситуації.

Наведені вище заходи мають загальний характер, вони не повністю враховують специфіку діяльності підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД», чисельність працівників, обсяг і вид виробництва тощо. Основною особливістю дій малих підприємств при загрозі або виникненні надзвичайних ситуацій є в першу чергу захист персоналу та відвідувачів [27, с.193].

Всі працівники підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» повинні бути навчені діям, чітко знати свої обов'язки та неухильно їх виконувати. Це також стосується адміністрації малого підприємства, яка в екстремальній обстановці не може приймати помилкові рішення або віддавати необґрунтовані розпорядження. Розроблення плану реагування суб'єкта господарювання здійснюється підрозділами (посадовими особами) з питань цивільного захисту, які створюються (призначаються) керівниками зазначених суб'єктів господарювання.

План реагування суб'єкта господарювання визначає організаційні і практичні заходи та порядок дій, підрозділів (посадових осіб) з питань цивільного захисту та персоналу об'єкта суб'єкта господарювання при загрозі та/або виникненні надзвичайних ситуацій на ньому.

План реагування на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД»

(таблиця 4.2) є основним документом, що регламентує діяльність персоналу і підрозділів (посадових осіб) з питань цивільного захисту об'єкта, а також взаємодіючих територіальних підрозділів ДСНС, підрозділів ЦЗ територіальної підсистеми та її ланок, територіальних органів функціональних підсистем щодо реагування на НС на об'єктовому рівні.

Таблиця 4.2

**Структура плану реагування на надзвичайні ситуації
на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД»**

Складові частини плану	Структурні елементи плану та короткий зміст
I. Вступна частина	1. Обкладинка
	2. Титульний аркуш
	3. Зміст
	4. Перелік умовних позначень, символів, скорочень і термінів
II. Основна частина	Розділ . Загальні положення
	5.1. Призначення та мета плану
	5.2. Основні завдання суб'єкта господарювання щодо реагування на НС
	5.3. Введення плану в дію
	2. Оперативна частина
	Розділ I. Висновки з аналізу стану безпеки на об'єкті суб'єкта господарювання
	Розділ II. Органи управління та сили цивільного захисту, що залучаються до реагування на НС на об'єкті суб'єкта господарювання
	Розділ III. Порядок оповіщення адміністрації та персоналу про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, а також їх укриття і захист від ураження
	Розділ IV. Організація реагування на НС
	Розділ V. Організація основних видів забезпечення дій у зоні НС
III. Додатки	Додатки включають матеріали, які є необхідними для повноти Державного плану реагування, але не можуть бути послідовно розміщені в основній частині плану через великий обсяг або способи відтворення
IV. Відомості про погодження плану та його коригування.	У цих відомостях поміщують інформацію з результатами погодження плану заінтересованими центральними та місцевими органами виконавчої влади, а також результати проведеного та узгодженого коригування завірені підписами відповідних посадових осіб

Примітка: складено автором на основі [27, с.194]

Основні завдання щодо реагування на НС, які повинні бути визначені планом реагування на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД», є:

а) при виникненні загрози та/або надзвичайної ситуації: здійснення оповіщення персоналу об'єкта, підпорядкованих та взаємодіючих органів управління та сил цивільного захисту, а також населення про загрозу виникнення надзвичайної ситуації та інформування про дії у разі її виникнення; організація спостереження та контролю за технологічними процесами, ситуацією на території об'єкта та/або за його межами, організація своєчасного усунення причин, що можуть призвести до аварії, а також здійснення постійного прогнозування можливості виникнення аварії та її масштабів;

б) при ліквідації наслідків надзвичайної ситуації: здійснення оповіщення взаємодіючих органів управління та сил цивільного захисту, а також населення про виникнення надзвичайної ситуації та інформування його про дії в умовах такої НС; призначення керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та утворення у разі потреби спеціальної комісії з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації; визначення зони надзвичайної ситуації та здійснення постійного прогнозування її можливого поширення та масштабів можливих наслідків; організація виконання робіт з локалізації і ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, залучення для цього необхідних сил і засобів;

в) при відновленні нормальних умов функціонування об'єктів суб'єкта господарювання: проведення відновлювальних робіт за наслідками надзвичайних ситуацій.

Висновки до розділу 4

Узагальнюючи результати проведеного дослідження представимо висновки до розділу 4:

1. Організація охорони праці на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» здійснює служба охорони праці. Служба охорони праці даного підприємства опрацьовує ефективну цілісну систему управління охорони праці підприємства; сприяє удосконаленню діяльності кожного

структурного підрозділу і кожної посадової особи; проводить оперативно-методичне керівництво роботою з охорони праці; розробляє разом зі структурними підрозділами підприємства комплексні заходи щодо досягнення нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища.

2. Оцінка стійкості об'єктів до дії вторинних вражаючих чинників проводиться в такій послідовності: виявляють всі можливі джерела вражаючих чинників, як внутрішні, так і зовнішні; визначають найкоротшу відстань від об'єкта до кожного джерела вторинного ураження (на місцевості або на мапі чи плані); визначають характер вражаючої дії вторинного фактора (пожежа, затоплення, загазованість т. ін.); встановлюють чи вираховують час від моменту появи до моменту початку дії на об'єкт вторинного вражаючого фактора; визначають тривалість дії вражаючого фактора й можливі розміри втрат.

3. План реагування суб'єкта господарювання є основним документом, що регламентує діяльність персоналу і підрозділів (посадових осіб) з питань цивільного захисту об'єкта, а також взаємодіючих територіальних підрозділів ДСНС, підрозділів ЦЗ територіальної підсистеми та її ланок, територіальних органів функціональних підсистем щодо реагування на НС на об'єктовому рівні. Діяльність щодо реагування на НС полягає в організації та координації робіт та заходів з: припинення дії або впливу небезпечних чинників, викликаних нею; рятування персоналу, населення, обладнання, і майна; локалізації зони надзвичайної ситуації; ліквідації або мінімізації її наслідків, які становлять загрозу життю або здоров'ю персоналу, населення, заподіяння шкоди території, навколишньому природному середовищу або майну.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

В даній кваліфікаційній роботі здійснено дослідження теоретичних основ та практичних аспектів удосконалення концепції управління ризиками підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни:

1. Підприємницький ризик представляє собою економічний аспект у діяльності суб'єктів господарювання, який включає в себе вирішення завдань у ситуаціях з невизначеністю, конфліктами в оцінках, управлінні та прийняттям невизначених рішень.

2. Ризики в діяльності підприємства формуються через вплив різних факторів, які залежать від особливостей самого підприємства, таких як сфера діяльності, форма власності, розмір і т. д. Враховуючи різні види ризиків, характерних для конкретного підприємства, на різних рівнях, можна забезпечити повний спектр їхнього управління.

3. Дослідження підприємницьких ризиків та можливих способів їх управління для підприємств різних форм власності включає такі напрями: аналіз впливу факторів на ризики в діяльності підприємства; застосування методів та прийомів оцінки ризиків; визначення понять «ризик» та «ризикове підприємство»; обґрунтування та класифікація системи підприємницьких ризиків; виявлення основних шляхів запобігання ризикам; застосування методів та прийомів оцінки ризиків.

4. Управління ризиками - це набір заходів, спрямованих на мінімізацію можливих збитків для бізнесу в разі несприятливих подій. Система управління бізнес-ризиками ґрунтується на конкретних діях, спрямованих на визначення, оцінку, запобігання або зменшення ризиків до прийняттого рівня. Найпоширенішими методами зниження підприємницького ризику є: розподіл ризику між учасниками підприємницької діяльності; страхування ризику; виділення коштів на покриття неочікуваних витрат; нейтралізація ризиків підприємництва.

5. Об'єктом дослідження виступала діяльність та управління ризиками

на підприємстві товаристві з обмеженою відповідальністю «Тернопіль-Трикотаж ЛТД», яке реалізує свою діяльність у сфері виробництва та реалізації трикотажних виробів.

Узагальнивши основні показники фінансово-господарської діяльності досліджуваного підприємства важливо відмітити позитивні тенденції покращення господарської діяльності підприємства, що перш за все відобразилося на зростанні доходу від реалізації продукції, зростанні розмірів активів та власного капіталу, а також збільшенні чистого прибутку ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД». Поряд із цим, негативними тенденціями є орієнтація на позиковий капітал підприємства, зростання собівартості реалізації продукції, низькі темпи приросту чистого прибутку та значний рівень дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства.

6. Здійснивши оцінку показників фінансового стану підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» відмічено основні позитивні риси – прибутковість та рентабельність підприємства, зростання показників ліквідності та платоспроможності, ділової активності. Поряд із цим, існують проблеми, котрі визначають наявність фінансових ризиків на підприємстві, зокрема: зростання рівня дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємства, низька фінансова автономність підприємства, застаріння основного капіталу (використання старих технологій та підходів у виробництві продукції), низькі показники маневреності робочого капіталу. Війна в Україні, котра почалася 24 лютого 2022 року, значних викликів та ризиків для досліджуваного підприємства не принесла, оскільки виробничий цикл та основні клієнти розташовувалися в Західній частині України де бойових дій не було, проте війна вплинула на фінансову спроможність споживачів продукції, що відобразилося на зниженні темпів зростання доходів від реалізації продукції даного підприємства.

7. Основні ризики для підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» зумовлені війною в Україні: зростання курсу національної валюти, обмеження сировини та порушення логістичних ланцюгів, зниження купівельної

спроможності населення, підвищення цін на нафту на світовому ринку, зниження попиту. Щодо організації операційного процесу на ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД», то слід відзначити наступні ризики: найнижчий рівень ризику – 6 балів: планування та прогнозування, маркетинг; середній рівень ризику – 7 балів: інвестиційно-інноваційна діяльність.; високий рівень ризику – 8 балів: логістика; найвищий рівень ризику – 9 балів: процес управління, операційна діяльність.

Здійснивши дослідження показників фінансового стану підприємства та визначивши ймовірність настання банкрутства підприємства ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в роботі відмічено низькі значення показника Z (зростання із - 0,251 пункт у 2019 році до рівня 0,175 пунктів у 2023 році), що обумовлює значні ризики виробничо-господарської та фінансово-економічної діяльності підприємства. Відповідно, важливо реалізувати заходи, котрі стимулюватимуть зростання прибутковості діяльності підприємства, підвищення рівня ділової активності, і, як наслідок, зростання показників фінансової стійкості у стратегічній перспективі.

Для підвищення ефективності управління ризиками в господарській діяльності ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни в Україні пропонується реалізація наступних заходів, зокрема:

А. У зв'язку з війною в Україні та внаслідок цього нестабільною економічною ситуацією в країні, прогнозування фінансових показників ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» стає не просто додатковим інструментом, а обов'язковою передумовою для уникнення ризиків та виживання підприємства в умовах військових конфліктів і сучасного непередбачуваного середовища. Основними аспектами прогнозування повинні стати прибутковість, наявність власних фінансових ресурсів, розумне розподілення основних та оборотних активів, платоспроможність і ліквідність. Прогнозування цих показників дозволяє підприємству розраховувати на стабільність у своїй діяльності. Ці показники є основою для прийняття позитивних рішень кредиторами стосовно надання позикових коштів підприємству, залучення нових інвесторів та забезпечення росту ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД».

Б. Етапність управління ризиками на підприємстві ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД» повинна бути наступною: виявлення ризиків господарської діяльності, формування механізмів управління ризиками, ідентифікація впливу ризиків на діяльність підприємства, оцінка ступеня впливу ризику на підприємство, заходи нейтралізації ризиків підприємства, контроль виконання заходів нейтралізації, прийняття подальших управлінських рішень нейтралізації. При цьому, для ідентифікації ризиків пропонується використовувати дерево логічних можливостей. Використання дерев логічних можливостей у дослідженнях дозволить ефективно візуалізувати та аналізувати складні логічні зв'язки та можливості системи. Це надає можливість оперативно, швидко та наглядно проводити експертне опитування, а також встановлювати рівні різних компонентів системи. Для оцінювання рівня ризиків пропонується використовувати узагальнюючий розрахунок стійкості підприємств до ризиків здійснюється за формулою середньої геометричної, а для визначення рівня ризику використаємо шкалу Харрінгтона.

Завершальним етапом є контроль за ризиками, котрі виникають в системі управління. Основні акценти контролю: а) перевірка досягнень запланованих цілей; б) виявлення відхилень від запланованих цілей розвитку; в) визначення ризиків та невикористаних можливостей для ефективного управління та розвитку; г) коригування та уточнення заходів нівелювання відхилень.

В. Для локалізації ризиків господарської системи важливо реалізовувати внутрішній аудит управління ризиками. Основні напрями внутрішнього аудиту передбачають орієнтовані на опитування керівного персоналу та працівників підприємства, щодо якості та ефективності реалізації системи управління ризиками. Результати дослідження та опитування працівників показали те, що в середньому 60% питань із запропонованого запитальнику мають позитивний результат, проте 40% питань, щодо ідентифікації та управління ризиками залишаються невирішеними, що створює значні проблеми в управлінні та визначає необхідність впроваджувати зазначені процеси в управлінні ризиками на даному підприємстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аранчій В. І., Ігнатенко М. М. Сутність ризиків підприємницької діяльності та їх оцінка з метою нівелювання й уникнення в управлінні ефективністю й конкурентоспроможністю розвитку. *Економічний вісник університету*. 2019. Вип. 39. С. 52-58.
2. Башинська О.І., Полещук А.А., Мотова А.В. Удосконалення системи управління ризиками на підприємстві. *Причорноморські економічні студії*. 2017. № 17. С. 91–94. URL: http://bses.in.ua/journals/2017/17_2017/19.pdf (дата звернення до ресурсу: 3.07.2024 року)
3. Бегун В.В., Науменко І.М. Безпека життєдіяльності (забезпечення соціальної, техногенної та природної безпеки): Навч. посібник. К., 2021. 344 с.
4. Білий Ю.С. Сутність та необхідність управління ризиками. Матеріали Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»: зб. тез доповідей, 16 травня 2024 р. / за заг. ред. О.В. Панухник. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 30-32.
5. Боровик М. В. Ризик-менеджмент : конспект лекцій для студентів магістратури усіх форм навчання спеціальності 073 Менеджмент. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2019. 65 с.
6. Вараксіна О.В., Кругова А.О. Сутність господарського ризику в господарській діяльності підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип.24. С. 111-116.
7. Василенко В.О., Шматько В.Г. Інноваційний менеджмент : навч. посіб. 3-є вид., вип. та доп. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 440 с.
8. Васюренко О. В., Таран О. В. Ризик як складова економічних процесів. *Фінанси України*. 2019. № 7. С. 68-75.
9. Вербіцька І.І. Ризик-менеджмент як сучасна система управління

ризиками підприємницьких структур. *Сталий розвиток економіки*. 2023. № 5. С. 282–291. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2013_5_37 (дата зверення до ресурсу: 12.07.2024 року)

10. Вишнеvsька О.А., Войцешина Н.І. Причини виникнення та особливості управління підприємницьким ризиком в агробізнесі. *Вісник ХДУ. Сер. : Економічні науки*. 2017. Вип. 23. Частина I. С. 142-145.

11. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія. Київ : КНЕУ, 2020. 480 с.

12. Герасимчук Н.А., Мірзосєва Т.В., Томашевська О.А. Економічні і фінансові ризики: навч. посіб. Київ : ЦП Компринт, 2015. 288 с.

13. Глушевський В. В. Моделювання поточкових процесів розподілу ресурсів і продукції на мережі бізнес-процесів підприємства. *Вісник КНУТД: Серія «Економічні науки»*. 2019. №2 (85). С.139-148.

14. Говорушко Т. А., Стецюк К. М. Страхування: навч. посіб. Львів: «Магнолія 2006», 2022. 328 с.

15. Голобородько Я. Війна в Україні: економіка, бізнес, логістика, допомога URL: <https://trans.info/ru/viyna-v-ukrayiniekonomika-biznes-logistika-dopomoga-279148> (дата зверення до ресурсу: 22.07.2024 року)

16. Господарський кодекс України № 436-IV редакція від 04.03.2015 р. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page2> (дата зверення до ресурсу: 22.07.2024 року)

17. Гранатуров В.М., Литовченко І.В., Харічков С.К. Аналіз підприємницьких ризиків: проблеми визначення, класифікації та кількісні оцінки : монографія. Одеса : Ін-т проблем ринку та екон.-екол. досліджень НАН України, 2020. 164 с.

18. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : навчальний посібник К. : Центр навчальної літератури, 2021. 312 с.

19. Дергачов Є. В., Фіщук К. О. Методичні підходи до аналізу та оптимізації бізнес-процесів. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2021_11_75

20. Диба М.І. Суть та види фінансових ризиків у системі ризик-менеджменту підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Облік та аудит. 2019. № 1. С. 22–28.

21. Дикань В. Л., Посохов І. М. Дослідження міжнародних стандартів управління ризиками. *Бізнес-інформ*. 2021. №1. С. 314–319. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2014-1_0-pages-314_319.pdf (дата зверення до ресурсу: 13.08.2024 року)

22. Донець Л.І., Шепеленко О. В., Баранцева С.М. та ін. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 472 с.

23. Євдокименко В.М., Дергалюк Б. В. Ризики підприємницької діяльності: розробка механізму управління. *Науковий вісник ХДУ. Сер. : Економічні науки*. 2020. Вип. 5(2). С. 74-77.

24. Єршова О. О. Зарубіжний досвід ефективного управління бізнес-процесами підприємств. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну*. 2022. № 6. С. 66-79.

25. Жарикова А. Бізнес під час війни: скільки підприємців почали працювати «на закордон». *Економічна правда*. 2023, 27 вересня. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/09/27/691914/> (дата звернення: 16.08.2024 року).

26. Зеркалов Д. В., Луц Т. Є., Качинська Н. Ф., Ільчук О. С., Чикунова-Васильєва Н. П. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. За ред. Д. В. Зеркалова. К.: Основа, 2021. 364 с.

27. Зеркалов Д.В. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. К.: Основа, 2016. 267 с.

28. Зоріна О.А. Методи аналізу фінансових ризиків. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку контролю і аналізу*. 2022. №2(20). С. 221-229.

29. Ігнатенко М.М. Планування і прогнозування соціальної відповідальності суб'єктів господарювання аграрної сфери економіки.

Агросвіт: наук. жур. 2021. № 17. С. 31-37.

30. Касич А.О. Роль внутрішнього аудиту в системі ризик-менеджменту підприємства. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3485> (дата звернення: 20.08.2024 року).

31. Каюда В.О. Система управління ризиками згідно методології COSO. *Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія і практика*. 2020. №3. С. 1–3. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/21319/1/> (дата звернення до ресурсу: 22.08.2024 року)

32. Корж Н.В. Методи управління фінансовими ризиками. *Міжнародний електронний науковий журнал*. 2022. № 10. Т. 2. С. 11 – 16.

33. Костіна О.М. Діагностика та управління бізнес-процесами в контексті антикризового управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2017. №10. С. 287 – 297.

34. Коць О.О. Класифікація ризиків промислового підприємства. *Проблеми економіки та управління. Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2016. С.96–103.

35. Кравченко В.А. Виявлення та опис підприємницьких ризиків: практичний алгоритм для українського бізнесу. *Вісник Запорізького національного університету*. 2019. № 1(3). С. 63-70.

36. Куцик П.О. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Львів: Растр-7, 2023. 318 с.

37. Логвінова О. П., Семененко І. М. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків: навч. посіб. Харків : Вид-во «Лідер», 2019. 370 с.

38. Лунякіна Н. Управління ризиками підприємства. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ekmk_2023_2_17.pdf (дата звернення до ресурсу: 15.07.2024 року).

39. Мармуль Л.О. Прогнозування сталого розвитку сільських регіонів на

засадах конкурентоспроможності та впровадження інноваційних проектів. *Науковий вісник ХДУ. Серія: Економічні науки*. Вип. 9. Ч. 7. Херсон: Вид. дім «Гельветика», 2020. С. 48-51.

40. Матвієнко-Біляєва Г. Л. Ризик-менеджмент як сучасна система ефективного управління ризиками підприємницьких структур. *Молодий вчений*. 2019. № 4. URL: <http://www.donnuet.edu.ua/index.php/en/nauka/oholoshennia/1413-zbirka-tez-za-robotoiu-konferentsii/file> (дата звернення до ресурсу: 21.08.2024 року)

41. Мірошніченко Г.А. Управління ризиками підприємницьких структур: аспекти ризик-менеджменту. *Економіка та суспільство*. 2023. №4. С. 77-81.

42. Мних Є.В., Буряк П.Ю. Економічний аналіз на промисловому підприємстві : навч. посіб. Львів : Світ, 2017. 207 с.

43. Оберемчук В. Ф. Підприємництво під час війни: особливості, сенс, пріоритети. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/271581> (дата звернення: 16.08.2024 року).

44. Олійник Л.В., Свідченко А.О. Аналіз шляхів подолання підприємницьких ризиків на прикладі ТОВ «Нова Пошта». *Економіка і організація управління*. 2021. № 2(38). С. 68-80.

45. Остапчук О.В., Кравчик Ю.В. Моделювання системи збалансованих критеріїв управління бізнес-процесами. URL: <https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/101> (дата звернення: 19.08.2024 року).

46. Партин Г.О., Бурба О.А. Фінансові ризики підприємства та методи їх нейтралізації. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2021. Вип. 20.9. С. 215 – 220.

47. Пешко А. Методологічні аспекти аналізу фінансового стану підприємства. *Ефективність державного управління*. Львів, 2021. Вип.11. С.118–124.

48. Радинський С.В., Білий Ю.С. Удосконалення системи ідентифікації та нейтралізації ризиків на підприємстві. *Матеріали XIII Міжнародної науково-*

практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»: зб. тез доповідей, 25 листопада 2024 р. / за заг. ред. О.В. Панухник. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 38-40.

49. Радинський С.В., Левицький В.О., Крупка А.Я. Використання цифрових технологій у підприємстві : сучасний погляд та правова база. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. №2. С. 73- 87.

50. Савченко М.В., Солоненко Ю.В. Управління ризиками на підприємствах сімейного бізнесу. *Економіка і організація управління*. 2020. № 2 (34). С.28-36.

51. Сметанюк О.А. Методика діагностики кризи підприємства за оцінкою показників фінансового стану в умовах організаційних змін. *Вісник Хмельницького національного університету*. Хмельницький: ХНУ, 2019. № 6, Т. 1. С. 128-131.

52. Степанова А.А., Рогоза Я. І. Ризик-менеджмент як важлива складова інноваційної діяльності підприємства. *Наукова-практичний збірник «Фінансові послуги»*. 2017. № 5. С. 15–18.
URL: https://www.researchgate.net/publication/341312653_rizik-menedzment_ak_vazлива_skladova_innovacijnoi_dialnosti_pidpriemstva (дата звернення до ресурсу: 22.08.2024 року)

53. Терещенко О. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства. *Економіка України*. 2022. №3. С.22-26.

54. Ткаченко А. М., Якоюсь І.С. Методи оцінки підприємницького ризику. *Науковий вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2019. № 1. С. 136-139.

55. Ткаченко І. С. Сутність фінансового стану підприємств та його оцінка в умовах невизначеності. *Економіка: проблеми теорії та практики*. Д., 2021. Вип. 209, т.4. С. 989–996.

56. Ткачук К. Н., Халімовський М. О., Зацарний В. В. Основи охорони праці: Підручник. 2-ге видання, доповнене та перероблене. К.: Основа, 2016. 448 с.

57. Фоміна О. В., Гончаренко О. М. Оцінка ризиків підприємства в системі обліку. *Економічний часопис-XXI*. 2015. № 3(2). С. 67-70.
58. Чуприна І.В. Поняття та класифікація ризиків в підприємницькій діяльності. *Збірник наукових праць ВНАУ. Серія : Економічні науки*. 2019. № 4. С. 187–193.
59. Швець Ю. Ризики в діяльності промислових підприємств: види, методи оцінки та заходи подолання ризику. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 17. Ч.2. С. 131–135.
60. Шепеленко О.В. Управління підприємницькими ризиками суб'єкта господарювання. *Економічні науки: ВісникДонНУЕТ*. 2020. № 4(52). С. 189-199.
61. Шкода М.С., Гичка С.Г. Економічні ризики: сутність, еволюція, підходи до класифікації URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/7418/1/20170330_Cluster_P270-275.pdf (дата звернення: 15.08. 2024 року).
62. Яремко З. М., Тимошук С. В., Третяк О. І., Ковтун Р. М. Охорона праці: навч. посіб. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 374 с.
63. Яремко З.М., Ковтун Р.М. Безпека життєдіяльності на підприємстві. Львів, Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 228 с.
64. Panukhnyk O., Popadynets N., Fedotova Y. Analysis and modeling of factor determinants of food provision at consumer market of Ukraine. *Global J. Environ. Sci. Manage.* 2019. №5. PP.215-226.
65. Schneider, R., Hedges, L Identifying and Managing Project Risk: Essential tools for failure- proofing your project. PMP. 2020. 368 p.
66. Sharma P., Blunden R., Labaki R., Michael-Tsabari N., Rivera J. Algarin Analyzing Family Business Cases: Tools and Techniques. - URL: https://www.researchgate.net/publication/269990309_Analyzing_family_business_cases_Tools_and_techniques (дата звернення: 21.08.2024 року).

ДОДАТКИ

Додаток А

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ
суб'єкта малого підприємництва

		Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
Підприємство	ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД»	за ЄДРПОУ	2024	01	01
Територія	Тернопільська область	за КОАТУУ	22603549		
Організаційно-правова форма господарювання	Товариство	за КОПФГ	120		
Вид економічної діяльності	Виробництво іншого трикотажного та в'язаного одягу	за КВЕД	14.39		
Середня кількість працівників, осіб	12				
Одиниця виміру: тис. грн з одним десятковим знаком					
<u>Адреса, телефон м.Тернопіль, вул. Юності 7</u>					
		Форма № 1-м			
1. Баланс		Код за ДКУД	1801006		
на 31 грудня 2023 р.					

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	18,8	25,1
Основні засоби:	1010	284,8	260,6
первісна вартість	1011	576,0	576,0
знос	1012	(291,2)	(315,4)
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції	1030		
Інші необоротні активи	1090	5,5	5,5
Усього за розділом I	1095	309,1	291,2
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	1411,3	1885,3
у тому числі готова продукція	1103	412,7	308,5
Поточні біологічні активи	1110	-	-
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	2057,1	1585,6
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135		
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	45,0	28,1
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	28,7	-
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195	3542,1	3499,0
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	3851,2	3790,2

Пасив	Код рядка	На початок звітнього року	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	99,0	99,0
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415	-	-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	174,1	292,5
Неоплачений капітал	1425	()	()
Усього за розділом I	1495	273,1	391,5
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	0	0
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	515,5	251,3
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	684,3	1011,8
розрахунками з бюджетом	1620	88,4	32,0
у тому числі з податку на прибуток	1621	21,1	25,7
розрахунками зі страхування	1625	7,6	7,5
розрахунками з оплати праці	1630	22,1	32,4
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	2260,2	2063,7
Усього за розділом III	1695	3578,1	3398,7
Баланс	1900	3851,2	3790,2

**2. Звіт про фінансові результати
за рік 2023 р.**

Форма № 2-м

Код за
ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	12305,3	10201,3
Інші операційні доходи	2120	154,1	
Інші доходи	2240		
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	12459,4	10201,3
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(11936,3)	(9764,4)
Інші операційні витрати	2180	(226,5)	(194,7)
Інші витрати	2270	(152,2)	(123,7)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(12315,0)	(10082,8)
Фінансовий результат до оподаткування (2268 – 2285)	2290	144,4	118,5
Податок на прибуток	2300	(26,0)	(21,3)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	118,4	97,2

Керівник

Головний бухгалтер

(підпис)

(підпис)

Флекей З.І.

(ініціали, прізвище)

(ініціали, вище)

Додаток Б

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ
суб'єкта малого підприємництва

		Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
Підприємство	ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД»	за ЄДРПОУ	2023	01	01
Територія	Тернопільська область	за КОАТУУ	22603549		
Організаційно-правова форма господарювання	Товариство	за КОПФГ	120		
Вид економічної діяльності	Виробництво іншого трикотажного та в'язаного одягу	за КВЕД	14.39		
Середня кількість працівників, осіб	10				
Одиниця виміру: тис. грн з одним десятковим знаком					
<u>Адреса, телефон м.Тернопіль, вул. Юності 7</u>					
		Форма № 1-м			
1. Баланс		Код за ДКУД	1801006		
на 31 грудня 2022 р.					

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005	-	18,8
Основні засоби:	1010	309,1	284,8
первісна вартість	1011	576,0	576,0
знос	1012	(266,9)	(291,2)
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції	1030		
Інші необоротні активи	1090	5,5	5,5
Усього за розділом I	1095	314,6	309,1
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	1791,1	1411,3
у тому числі готова продукція	1103	229,2	412,7
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	1133,6	2057,1
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	9,7	
у тому числі з податку на прибуток	1136		
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	47,5	45,0
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	-	28,7
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195	2981,9	3542,1
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	3296,5	3851,2

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	99,0	99,0
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		-
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	76,9	174,1
Неоплачений капітал	1425		
Усього за розділом I	1495	175,9	273,1
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	0	0
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	490,3	515,5
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	469,9	684,3
розрахунками з бюджетом	1620	19,5	88,4
у тому числі з податку на прибуток	1621	13,5	21,1
розрахунками зі страхування	1625	6,1	7,6
розрахунками з оплати праці	1630	25,0	22,1
Доходи майбутніх періодів	1665	-	-
Інші поточні зобов'язання	1690	2109,8	2260,2
Усього за розділом III	1695	3120,6	3578,1
Баланс	1900	3296,5	3851,2

**2. Звіт про фінансові результати
за рік 2022 р.**

Форма № 2-м

Код за
ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	10201,3	7037,1
Інші операційні доходи	2120		
Інші доходи	2240		
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	10201,3	7037,1
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(9764,4)	(6706,7)
Інші операційні витрати	2180	(194,7)	(191,6)
Інші витрати	2270	(123,7)	(62,5)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(10082,8)	(6960,8)
Фінансовий результат до оподаткування (2268 – 2285)	2290	118,5	76,3
Податок на прибуток	2300	(21,3)	(13,7)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	97,2	62,6

Керівник

Головний бухгалтер

(підпис)

(підпис)

Флекей З.І.

(ініціали, прізвище)

(ініціали, вище)

Додаток В

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ
суб'єкта малого підприємництва

		Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
Підприємство	ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД»	за ЄДРПОУ	2022	01	01
Територія	Тернопільська область	за КОАТУУ	22603549		
Організаційно-правова форма господарювання	Товариство	за КОПФГ	120		
Вид економічної діяльності	Виробництво іншого трикотажного та в'язаного одягу	за КВЕД	14.39		
Середня кількість працівників, осіб	11				
Одиниця виміру: тис. грн з одним десятковим знаком					
<u>Адреса, телефон м.Тернопіль, вул. Юності 7</u>					
		Форма № 1-м			
1. Баланс		Код за ДКУД	1801006		
на 31 грудня 2021 р.					

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005		-
Основні засоби:	1010	294,9	309,1
первісна вартість	1011	537,6	576,0
знос	1012	(242,7)	(266,9)
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції	1030		
Інші необоротні активи	1090	5,5	5,5
Усього за розділом I	1095	300,4	314,6
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	1152,2	1791,!
у тому числі готова продукція	1103	195,7	229,2
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	963,8	1133,6
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	9,7
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	4,5	47,5
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	16,9	-
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195	2137,4	2981,9
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	2437,8	3296,5

Пасив	Код рядка	На початок звітної року	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	99,0	99,0
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	14,3	76,9
Неоплачений капітал	1425		
Усього за розділом I	1495	113,3	175,9
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	0	0
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	-	490,3
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	348,6	469,9
розрахунками з бюджетом	1620	17,7	19,5
у тому числі з податку на прибуток	1621	9,1	13,5
розрахунками зі страхування	1625	7,1	6,1
розрахунками з оплати праці	1630	23,8	25,0
Доходи майбутніх періодів	1665		-
Інші поточні зобов'язання	1690	1927,3	2109,8
Усього за розділом III	1695	2324,5	3120,6
Баланс	1900	2437,8	3296,5

2. Звіт про фінансові результати за рік 2021 р.

Форма № 2-м

Код за
ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	7037,1	4613,2
Інші операційні доходи	2120		118,7
Інші доходи	2240		10,0
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	7037,1	4741,9
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(6706,7)	(4474,8)
Інші операційні витрати	2180	(191,6)	(194,9)
Інші витрати	2270	(62,5)	(21,6)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(6960,8)	(4691,3)
Фінансовий результат до оподаткування (2268 – 2285)	2290	76,3	50,6
Податок на прибуток	2300	(13,7)	(9,1)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	62,6	41,5

Керівник

Головний бухгалтер

(підпис)

(підпис)

Флекей З.І.

(ініціали, прізвище)

(ініціали, вище)

ФІНАНСОВИЙ ЗВІТ
суб'єкта малого підприємництва

		Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
Підприємство	ТОВ «Тернопіль-Трикотаж ЛТД»	за ЄДРПОУ	2021	01	01
Територія	Тернопільська область	за КОАТУУ	22603549		
Організаційно-правова форма господарювання	Товариство	за КОПФГ	120		
Вид економічної діяльності	Виробництво іншого трикотажного та в'язаного одягу	за КВЕД	14.39		
Середня кількість працівників, осіб	10				
Одиниця виміру: тис. грн з одним десятковим знаком					
<u>Адреса, телефон м.Тернопіль, вул. Юності 7</u>					
		Форма № 1-м			
1. Баланс		Код за ДКУД	1801006		
на 31 грудня 2020 р.					

Актив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Незавершені капітальні інвестиції	1005		-
Основні засоби:	1010	326,4	294,9
первісна вартість	1011	646,4	537,6
знос	1012	(320,0)	(242,7)
Довгострокові біологічні активи	1020		
Довгострокові фінансові інвестиції	1030		
Інші необоротні активи	1090	5,5	5,5
Усього за розділом I	1095	331,9	300,4
II. Оборотні активи			
Запаси:	1100	1206,2	1152,2
у тому числі готова продукція	1103	-	195,7
Поточні біологічні активи	1110		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	954,8	963,8
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	-	-
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	46,3	4,5
Поточні фінансові інвестиції	1160		
Гроші та їх еквіваленти	1165	15,3	16,9
Витрати майбутніх періодів	1170		
Інші оборотні активи	1190		
Усього за розділом II	1195	2222,6	2137,4
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	2545,5	2437,8

Пасив	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	99,0	99,0
Додатковий капітал	1410		
Резервний капітал	1415		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-27,2	14,3
Неоплачений капітал	1425		
Усього за розділом I	1495	71,8	113,3
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	0	0
III. Поточні зобов'язання			
Короткострокові кредити банків	1600	12,7	-
Поточна кредиторська заборгованість за:			
довгостроковими зобов'язаннями	1610		
товари, роботи, послуги	1615	154,4	348,6
розрахунками з бюджетом	1620	31,7	17,7
у тому числі з податку на прибуток	1621	9,4	9,1
розрахунками зі страхування	1625	5,3	7,1
розрахунками з оплати праці	1630	20,5	23,8
Доходи майбутніх періодів	1665		
Інші поточні зобов'язання	1690	2258,1	1927,3
Усього за розділом III	1695	2482,7	2324,5
Баланс	1900	2554,5	2437,8

**2. Звіт про фінансові результати
за рік 2020 р.**

Форма № 2-м

Код за
ДКУД

1801007

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	4613,2	4571,3
Інші операційні доходи	2120	118,7	170,6
Інші доходи	2240	10,0	19,4
Разом доходи (2000 + 2120 + 2240)	2280	4741,9	4761,3
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(4474,8)	(4526,7)
Інші операційні витрати	2180	(194,9)	(171,6)
Інші витрати	2270	(21,6)	(11,0)
Разом витрати (2050 + 2180 + 2270)	2285	(4691,3)	(4709,3)
Фінансовий результат до оподаткування (2268 – 2285)	2290	50,6	52,0
Податок на прибуток	2300	(9,1)	(9,4)
Чистий прибуток (збиток) (2290 – 2300)	2350	41,5	42,6

Керівник

Головний бухгалтер

(підпис)

(підпис)

Флекей З.І.

(ініціали, прізвище)

(ініціали, вище)

Показники оцінки фінансової стійкості підприємства

№ з/п	Назва показника	Порядок (формула) розрахунку	Нормативне (рекомендоване) значення
1	Коефіцієнт автономії	$K\phi_n = \frac{\Phi.1p.1195}{\Phi.1p.1900}$	> 0,5
2	Коефіцієнт фінансової залежності	$K\phi_z = \frac{\Phi.1p.1900}{\Phi.1p.1195}$	—
3	Коефіцієнт маневреності власних засобів	$K_{мвк} = \frac{\Phi.1p.(1495+1595-1095)}{\Phi.1p.1495}$	—
4	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	$K_{мрк} = \frac{\Phi.1p.(1101+1102+1103+1104)}{\Phi.1p.(1495+1595-1095)}$	> 0,5
5	Коефіцієнт фінансової стабільності	$K\phi_{ст} = \frac{\Phi.1p.1495 + p.1595}{\Phi.1p.1900}$	> 1
6	Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу	$K\phi_p = \frac{\Phi.1p.(1595+1695+1700)}{\Phi.1p.1495}$	Залежить від характеру господарської діяльності
7	Коефіцієнт концентрації власного капіталу (коефіцієнт автономії, коефіцієнт незалежності)	$K\phi_n = \frac{\Phi.1p.1195}{\Phi.1p.1900}$	—
8	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	$K_{кпк} = \frac{\Phi.1p.(1595+1695+1700)}{\Phi.1p.1900}$	—

Примітка: складено автором на основі [51, с.129]

Показники ділової активності підприємства

Показник	Розрахунок
Коефіцієнт оборотності активів (трансформації)	$K_{oa} = \frac{\Phi.2 p.2000}{\frac{\Phi.1 p.1300_{зр.3} + p.1300_{зр.4}}{2}}$
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$K_{oaa} = \frac{\Phi.2 p.2000}{\frac{\Phi.1 p.1195_{зр.3} + p.1195_{зр.4}}{2}}$
Коефіцієнт оборотності запасів	$K_{oz} = \Phi.2 p.2050 / (\Phi.1 (p.1100 + p.1110)_{зр.3} + (p.1100 + p.1110)_{зр.4}) / 2$
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$K_{odz} = \Phi.2 p.2000 / (\Phi.1 (p.1120 + p.1155)_{зр.3} + (p.1120 + p.1155)_{зр.4}) / 2$
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$K_{okz} = \Phi.2 p.2050 / (\Phi.1 p.(1605 - 1650 + 1690 + 1700)_{зр.3} + p.(1650 - 1650 + 1690 + 1700)_{зр.4}) / 2$
Тривалість оборотності активів, дні	$T_{oa} = \frac{360 \text{ днів}}{K_{oa}}$
Тривалість оборотності оборотних активів, дні	$T_{oaa} = \frac{360 \text{ днів}}{K_{oaa}}$
Тривалість оборотності запасів, дні	$T_{oz} = \frac{360 \text{ днів}}{K_{oz}}$
Тривалість оборотності дебіторської заборгованості, дні	$T_{odz} = \frac{360 \text{ днів}}{K_{odz}}$
Тривалість оборотності кредиторської заборгованості, дні	$T_{okz} = \frac{360 \text{ днів}}{K_{okz}}$
Тривалість виробничого циклу, дні	$T_{вц} = T_{oz}$
Тривалість операційного циклу, дні	$T_{оц} = T_{oz} + T_{odz}$
Тривалість фінансового циклу, дні	$T_{фц} = T_{оц} - T_{окз}$
Фондовіддача	$\Phi_v = \frac{\Phi.2 p.2000}{\Phi.1 p.1010}$
Фондомісткість	$\Phi_m = \frac{\Phi.1 p.1010}{\Phi.2 p.2000}$
Коефіцієнт оборотності готової продукції	$K_{ogn} = \frac{\Phi.2 p.2000}{\Phi.1 p.1103}$
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$K_{овк} = \frac{\Phi.2 p.2000}{\Phi.1 p.1495}$

Примітка: складено автором на основі [51, с.130]

Показники ліквідності та платоспроможності

Назва показника	Алгоритм розрахунку показника
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{ал} = \frac{\Phi.1p.1160 + p.1165}{\Phi.1p.1695 + p.1700}$
Коефіцієнт проміжної ліквідності	$K_{прл} = \frac{\Phi.1p.1160 + p.1165 + p.(1120 + \dots + 1155)}{\Phi.1p.1695 + p.1700}$
Коефіцієнт поточної ліквідності	$K_{пл} = \frac{\Phi.1p.1195 + p.1200}{\Phi.1p.1695 + p.1700}$
Показник покриття	$Пн = \frac{\Phi.1p.1195}{\Phi.1p.1695}$
Показник співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	$K_{дкз} = \Phi.1p.(1120 + 1125 + 1130 + 1135 + 1140 + 1145 + 1155) / \Phi.1p.(1605 + 1615 + 620 + 1630 + 1635 + 1640 + 1645)$

Примітка: складено автором на основі [51, с.130]

Показники рентабельності

Назва показника	Алгоритм розрахунку показника
Рентабельність активів, %	$Pa = \frac{\Phi.2p.2350}{\Phi.1p.1300}$
Рентабельність власного капіталу, %	$P_{вк} = \frac{\Phi.2p.2350}{\Phi.1p.1495}$
Рентабельність продукції, %	$P_{пр} = \frac{\Phi.2p.2090}{\Phi.2p.2050}$
Валова рентабельність продажу, %	$BP_n = \frac{\Phi.2p.2090}{\Phi.2p.2000}$
Операційна рентабельність продажу, %	$OP_n = \frac{\Phi.2p.2190}{\Phi.2p.2000}$
Чиста рентабельність продажу, %	$CP_n = \frac{\Phi.2p.2350}{\Phi.2p.2000}$

Примітка: складено автором на основі [51, с. 131]

Реалізація процедури внутрішнього аудиту на підприємстві ТОВ
«Тернопіль-Трикотаж ЛТД» в умовах війни

Питання	Відповіді
1. Чи підтримуються і просуваються процеси управління ризиками на рівні вищого керівництва?	
Чи налаштоване керівництво постійно бути в курсі справ із ключових ризиків і чи володіє останньою інформацією щодо ризиків?	+
Наскільки добре керівництво розуміє ключові ризики, що стоять перед установою? Чи обізнане керівництво про можливі збої у наданні послуг чи досягненні поставлених цілей через ймовірність виникнення ризиків?	+
Чи лишилися невизначеними окремі ризики, що можуть потягнути за собою збої у наданні послуг чи недосягнення цілей? Чи існує постійний нагляд за можливістю настання таких ризиків?	-
Чи ідентифіковано ключові ризики, за якими слід здійснювати першочергові заходи контролю? Чи проводиться моніторинг таких ризиків?	+
Чи встановлює керівництво критерії прийнятних ризиків («ризик апетит»)?	-
Чи встановлює керівництво критерії для підвищення уваги до ризиків на різних рівнях в установі?	-
Чи розуміє операційне керівництво важливість управління ризиками у своїй сфері та чи несе відповідальність за нього?	+
Чи покладено на конкретних працівників чіткі обов'язки із оцінки, звітування й управління ідентифікованими ризиками? Чи відбувається регулярний перегляд цих обов'язків?	+
Чи діють працівники на випередження у питаннях вдосконалення ефективності управління ризиками?	-
Відсоток успішності	5/9 (56%)

Питання	Відповіді
2. Чи існує чітка політика і стратегія по відношенню до ризиків?	
Чи існують внутрішні процедури з управління ризиками? Чи вони оформлені документально? Чи підтримуються керівництвом підприємства?	+
Чи доведені ці процедури до відома працівників підприємства? Чи регулярно переглядаються?	+
Чи інтегровано внутрішні процедури з управління ризиками у операційні процеси (наприклад, із планування, надання послуг тощо)?	-
Чи чітко доведено до відома працівників підприємства і сприйнято ними єдині підходи до визначення ризиків і способів управління ними?	+
Відсоток успішності	3 / 4 (75%)

Питання	Відповіді
3. Чи мають працівники достатнє забезпечення і підтримку для ефективного управління ризиками?	
Чи на всі рівні підприємства розповсюджено загальну культуру управління ризиками?	+
Чи відчують управлінці і працівники, що можуть ставити запитання, пов'язані з ризиками (навіть якщо це розглядатиметься як «погана новина»)?	+
Чи є чіткі механізми постановки працівниками запитань, пов'язаних із ризиками?	+
Чи уповноважують і заохочують працівників шукати і використовувати кращі способи реалізації цілей і завдань?	-
Чи впевнені працівники в тому, що їх не звинувачуватимуть у невдачі, якщо управління ризиками при цьому було організовано добре?	-
Чи є у працівників належним чином розподілені і відповідні їх посадам обов'язки з управління ризиками?	-
Чи обізнані працівники з ключовими цілями, пріоритетами і основними ризиками, що стоять перед підрозділом підприємства, в якому вони працюють?	+
Відсоток успішності	4/7 (57%)

Питання	Відповіді
4. Чи є процес управління ризиками частиною операційних процесів підприємства?	
Чи на всі рівні підприємства розповсюджено загальну культуру управління ризиками?	-
Чи відчувають управлінці і працівники, що можуть ставити запитання, пов'язані з ризиками (навіть якщо це розглядатиметься як «погана новина»)?	+
Чи є чіткі механізми постановки працівниками запитань, пов'язаних із ризиками?	+
Чи уповноважують і заохочують працівників шукати і використовувати кращі способи реалізації цілей і завдань?	-
Чи впевнені працівники в тому, що їх не звинувачуватимуть у невдачі, якщо управління ризиками при цьому було організовано добре?	-
Чи є у працівників належним чином розподілені і відповідні їх посадам обов'язки з управління ризиками?	+
Чи обізнані працівники з ключовими цілями, пріоритетами і основними ризиками, що стоять перед підрозділом підприємства, в якому вони працюють?	+
Відсоток успішності	4/7 (57%)

Питання	Відповіді
5. Чи адекватним є реагування на ризики?	
Чи знижено шкоду від непередбачених або малоймовірних подій?	-
Чи досягнуто успіхи від реалізації планів дій у непередбачуваних обставинах і планів із забезпечення безперебійного функціонування підприємства?	-
Чи вдається уникати криз або пом'якшувати їх?	+
Наскільки чітка підзвітність за ключові управлінські рішення щодо управління ризиками?	-
Чи визначено показники, за якими можна протягом тривалого часу вимірювати і контролювати ефективність управління ризиками?	+

Чи існує чітке розуміння й оцінка загального рівня прийнятих ризиків і підходів до управління ними?	+
Відсоток успішності	3 / 6 (50%)

продовження додатку Л

Питання	Відповіді
6. Чи спостерігається внесок управління ризиками у досягнення результатів діяльності підприємства?	
Чи відбулося покращення обслуговування чи надання послуг (з урахуванням якості, охоплення, часу, зменшення помилок, передбачення й уникнення потенційних проблем в обслуговуванні тощо)?	+
Чи забезпечується досягнення цілей підприємства, у тому числі проміжних?	-
Чи спостерігається зменшення коментарів ЗМІ про невдачі, спровоковані недоліками в управлінні ризиками?	-
Чи відбулося покращення співвідношення ціни і якості послуг?	+
Чи збільшилася довіра до управлінських рішень, в основі яких лежить оцінка ризиків?	+
Відсоток успішності	3 / 5 (60%)

Примітка: складено автором на основі [30]